

Congresstuk 6

Beleidsverslag 1992 - 1994

PvdA

BELEIDSVERSLAG PARTIJ VAN DE ARBEID 1992 - 1994

Deel 2

Deel 2 van het Beleidsverslag
Partij van de Arbeid
1992 - 1994

Inhoud

Partijbestuur, samenstelling	5
Eerste-Kamerfractie	7
Tweede-Kamerfractie	18
PvdA-fractie in het Europees Parlement	50
Jonge Socialisten	62
Congressen	65
Financieel verslag	79

PARTIJBESTUUR

Samenstelling

Het congres van 12 december 1992 nam een wijzigingsvoorstel aan, waardoor de samenstelling van het partijbestuur drastisch veranderde. Bestond het partijbestuur tot die tijd uit 25 door het congres gekozen leden, sinds 12 december 1992 bestaat het partijbestuur uit maximaal 33 leden. Twaalf daarvan worden door de gewesten aangewezen. Een aantal is vanwege de functie lid van het partijbestuur en adviserend lid van het dagelijks bestuur (nationale lijsttrekker, voorzitters van Eerste- en Tweede-Kamerfractie en delegatieleider van Europese fractie). De overige zeventien leden worden gekozen door het congres. Van deze zeventien leden worden er zeven in functie gekozen en vormen aldus het dagelijks bestuur. De directeur van de partij is tevens ambtelijk secretaris van het partijbestuur.

Per 12 december 1992 was het partijbestuur als volgt samengesteld:

Dagelijks Bestuur

Voorzitter:	F. Rottenberg
Eerste vice-voorzitter:	R. Vreeman
Tweede vice-voorzitter:	J.M. Wiersma
Secretaris:	Mw. A.H. Brouwer-Korf
Penningmeester:	W. Etty
Bestuurslid belast met het werk met vrouwe- lijke leden:	Mw. M. Steenberg
Lid dagelijks bestuur:	Mw. E. Schmitz

Overige leden:

T. Apostolou
Mw. S. Arda
K.A. Beks
Mw. G. v.d. Bergh
W. Kok (nationale lijsttrekker)
M. de Koning
Mw. J. Lienburg

Mw. M.C. Meindersma
R. v.d. Ploeg
G.J.J. Schinck (fractievoorzitter Eerste Kamer)
J. v.d. Vlist
R. Welschen
M.A.M. Wöltgens (fractievoorzitter Tweede Kamer)
E.P. Woltjer (delegatieleider Europees Parlement)

Gewestelijke leden:

Groningen:	P.J. Boekhoudt
Friesland:	Mw. M. Bakker
Drenthe:	Mw. W. Dommerholt-Visser
Overijssel:	F. Koffrie
Gelderland:	Mw. T. Hoezen
Flevoland:	J. van Gelder
Utrecht:	Mw. R.M. Reesinck
Noord-Holland:	Mw. E. Goedhart
Zuid-Holland:	J. Sala
Zeeland:	L. Labruyere
Noord-Brabant:	P. Zelissen
Limburg:	A. Kuypers

Als adviserende leden woonden P. Kalma (als directeur van de Wiardi Beckman Stichting) en Sharon Dijksma (als voorzitter van de Jonge Socialisten) de partijbestuursvergaderingen bij.

Gedurende de zittingsperiode traden de volgende wijzigingen op:

Het gewest Limburg wees een andere vertegenwoordiger aan, te weten J. van Haperen.

Na de verkiezingen voor de Tweede Kamer maakt fractievoorzitter J. Wallage deel uit van het partijbestuur. Namens de Eurodelegatie heeft Mw. H. d'Ancona zitting in het partijbestuur.

Na de wisseling van het voorzitterschap van de Jonge Socialisten woont T. van Dekken de partijbestuursvergaderingen bij.

EERSTE-KAMERFRACTIE

De Eerste Kamer komt voornamelijk in het nieuws als zij afwijkend van de Tweede dreigt te gaan stemmen. Dat is begrijpelijk, omdat zij op die ogenblikken het duidelijkst een eigen rol speelt, hoe zeer haar werk ook bepaald niet tot die rol van tegenstemmer beperkt blijft. Er zou dus meer te vermelden zijn en dit verslag doet in zoverre dus te kort aan de activiteiten van een groot aantal leden. Kortheidshalve willen we ons echter beperken tot die zaken waarbij de fractie twijfelde of zij een wetsvoorstel voor haar rekening kon nemen.

Die twijfel wordt gevoed door een aantal criteria, die in de loop der jaren geformuleerd zijn en die bij voorbeeld ook zijn terug te vinden in het onlangs door het partijbestuur vastgestelde "profiel" voor de nieuwe Eerste-Kamerfractie. Een citaat daaruit: "Onze Eerste-Kamerfractie ziet zich in beginsel een belangrijke grens gesteld door de politieke opstelling van de Tweede-Kamerfractie. Die grens kan alleen overschreden worden, indien belangrijke zaken in het geding zijn waar de Eerste Kamer in het bijzonder voor behoort op te komen: de uitvoerbaarheid van wetten, hun handhaafbaarheid, hun consistentie en samenhang met andere wetgeving en - het belangrijkste - hun overeenstemming met fundamentele rechtsbeginselen". Ten slotte kan niet ontkend worden, dat zich naast "grensoverschrijdingen" op grond van de boven genoemde criteria ook afwijkende stellingnames op politieke gronden voordoen. Ook daarvan wordt in het onderstaande verslag gedaan.

Sociale Zekerheid

Onze fractie zag zich in deze periode gedwongen tot een toenemend kritische houding tegenover kabinetsvoorstellen op het terrein van de sociale zekerheid. De fractie erkende de noodzaak tot aanpassingen in de sociale zekerheid en kon zich meestal ook wel in de richting van die aanpassingen vinden.

De uitwerking in wetsvoorstellen was soms echter onvoldoende doorzacht. Rechtsbeginselen en uitvoerbaarheid kwamen soms op gespannen voet te staan met de druk van bezuinigingen. Met inachtneming

van coalitieverhoudingen en het boven bedoelde politieke primaat van de Tweede Kamer hebben onze woordvoerders hardnekkig gezocht naar ruimte voor verbetering. Beiden hebben veel energie geïnvesteerd om op belangrijke onderdelen tot een brede consensus in de Eerste Kamer te komen.

De kritische benadering van onze fractie leidde er toe, dat bij een aantal voorstellen (TZ/ARBO, de nieuwe WAO en de Wet Voorzieningen Gehandicapten) enkele verbeteringen binnengehaald werden via nadere wetsinterpretatie, toezeggingen over de nadere uitwerking, en aanvullende wetgeving of reparatiewetgeving.

In één geval (de Algemene Nabestaandenwet) leidde de kritische opstelling van de hele Eerste Kamer er toe, dat het kabinet zelf voorstelde de verdere behandeling van het voorstel op te schorten.

(Woordvoerders: Jaarsma en Van de Zandschulp)

Wijziging Arbeidsomstandighedenwet: introductie verplicht verzuimbeleid

In de wijziging van de ARBO-wet werd de verplichting tot het voeren van een ziekteverzuimbeleid geïntroduceerd (zulks in combinatie met de invoering van een eigen risico-periode in de Ziektewet - Wet TZ). Dit is een werkgeversverplichting die echter nauw raakt aan de positie van werknemers. De ons voorgelegde wetstekst liet onhelderheid bestaan over de medezeggenschap van de werknemers op dit punt. Uiteindelijk is toegezegd het instemmingsrecht conform de Wet op de Ondernemingsraden ondubbelzinnig in de wet op te nemen. Een en ander is geregeld via een nog bij de Tweede Kamer aanhangig wijzigingsvoorstel van de ARBO-wet.

Ook ontdekten wij dat verzuimd was rekening te houden met de privacy-regelgeving op grond van de Wet Persoonsregistraties (die op haar beurt gebaseerd is op een Grondwetsartikel). Ook het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, dat directe werking heeft, was niet in de beschouwingen betrokken. Werknemers liepen hierdoor het gevaar een “staart” van dossiers met gegevens omtrent hun gezondheid achter zich aan te krijgen, die vrijelijk door hun werkgevers zouden zijn te raadplegen. Dit is geregeld via een exegese van de Minister over de bindende uitleg van de betreffende wetsartikelen.

(Woordvoerder: Jaarsma)

Wet Voorzieningen Gehandicapten

Dit wetsvoorstel regelde de decentralisatie van voorzieningen voor gehandicapten naar de gemeenten. Probleem was dat het budget gelijk bleef, terwijl de doelgroep werd uitgebreid met boven-65-jarigen. Velen waren bang dat hierdoor de rechtszekerheid zou worden aangetast. Om deze te onderlijnen is instemming verkregen op een exegese van het begrip “goedkoopste adequate voorziening”, op basis van welke criteria de beroepsrechter dient te toetsen.

Bereikt is voorts (via kamerbreed aanvaarde PvdA-moties) dat:

- de cumulatie van eigen bijdragen op grond van verschillende wet- en regelgeving voor gehandicapten zodanig is gemaximeerd, dat zij niet door de “vloer” zakken en in de Bijstand terecht komen;
- de verdeelsleutel van het totale budget over de gemeenten werd aangepast aan de wensen van de VNG;
- vervroegd (nl. na een jaar) de uitvoering van de wet wordt geëvalueerd en dat daaraan eventueel van rijkswege consequenties worden verbonden. Aldus werd aan de verantwoordelijkheid van de centrale overheid, ook ná aanvaarding van het wetsvoorstel, inhoud gegeven.

(Woordvoerder: Jaarsma)

Algemene nabestaandenwet (ANW)

Deze wet beoogde de bestaande AWW te vervangen (en een aanzienlijke bezuiniging te realiseren). Onder meer werd een samenwoonbegrip geïntroduceerd, waarvan in andere kaders (bij voorbeeld de Bijstandswet) al gebleken was dat het een, zo niet de grootste, bron van fraude is. Wij meenden dat de uitvoerbaarheid onvoldoende gewaarborgd was.

(Woordvoerder: Jaarsma)

Overgangsrecht ANW

Het overgangsrecht ANW voor “bestaande gevallen” werd neergelegd in een afzonderlijk wetsvoorstel. Wij achtten dit overgangsrecht te krap bemeten. Met steun van alle overige fracties vroegen wij het kabinet om in een notitie criteria te ontwikkelen voor overgangsrecht bij wijziging van sociale zekerheidswetten. De Notitie Overgangsrecht is thans nog in behandeling bij de Eerste Kamer.

(Woordvoerder: Van de Zandschulp)

De kritische opstelling van de hele Eerste Kamer bracht het kabinet tot

het verzoek om de behandeling van de ANW in de Eerste Kamer op te schorten.

WAO

Aan de WAO heeft onze fractie in deze periode ruime aandacht geschonken. Reeds ruim voordat het - ook in de eigen partij omstreden - wetsvoorstel de Eerste Kamer bereikte drong de fractie aan op een grotere aandacht voor de rechtspositie van “bestaande gevallen”.

Nadat hierover ten slotte in de Tweede Kamer beslist was, verplaatste onze fractie de aandacht naar de toegankelijkheid van aanvullende verzekeringen voor de meest kwetsbare groepen (in de media niet geheel nauwkeurig als chronisch zieken betiteld).

In de schriftelijke voorbereiding deed het kabinet een eerste concessie aan onze fractie: het dreigement om de “reparatie van het WAO-gat” in CAO’s buiten de algemeen verbindend verklaring te houden werd ingetrokken. Het probleem van moeilijk of niet verzekeraar zijn van “slechte risico’s” werd daardoor beperkt tot werknemers die niet onder een CAO vallen. In de slotfase van het plenaire debat kwam een tweede concessie in de vorm van een waarborgfonds. Na deze toezegging besloot de fractie - op één lid na - om het wetsvoorstel te aanvaarden.

(Woordvoerder: Van de Zandschulp)

Vreemdelingenwet

De regeling van de beroepsmogelijkheden in de nieuwe Vreemdelingenwet heeft veel onrust veroorzaakt. De gehele rechterlijke kolom heeft zich beijverd om aan te geven, waarom het creëren van slechts één rechtsgang in beroepsprocedures een slechte zaak zou zijn. Daarnaast werd kort te voren door de regering juist aangegeven, dat zij als algemeen uitgangspunt bij de herziening van de rechterlijke organisatie een rechtsgang in twee instanties zou hanteren. De fractie stond dus voor een aantal moeilijke problemen:

1. de aard van de zaken die hoger beroep al wenselijk maakt;
2. het uitgangspunt van de regering om zoveel mogelijk twee rechtsgangen te hanteren;
3. het feit dat de enige rechter die bij deze wet competent verklaard werd ook nog een “nieuwe” en onervaren rechter was.

Een en ander heeft er toe geleid, dat onze fractie - afgezien van één lid - slechts met het voorstel akkoord is gegaan onder de volgende toe-

zeggingen van het kabinet:

- een principiële bereidheid van het kabinet om op grond van evaluatie zo snel mogelijk te zoeken naar enige vorm van hoger beroep;
- die evaluatie te voltooien in 1995;
- en als onderdeel daarvan tussentijdse rapportages te geven over de ervaringen met de vreemdelingenrechtspraak, te beginnen op 1 september 1994.

(Woordvoerder: Mastik)

Bordeelverbod

Al onder "Lubbers-II" had de Eerste Kamer een voorstel bereikt, dat het bordeelverbod uit de strafwet schrapte. De fractie kon zich - met de overgrote meerderheid van de Kamer - goed in dat voorstel vinden, vooral omdat het betere mogelijkheden bood voor gemeentelijke regelgeving m.b.t. sexexploitatie. De CDA-fractie had grote bezwaren, omdat zij meende dat deze exploitatie door dit voorstel een "neutrale" economische activiteit zou worden. Daardoor bleef het voorstel liggen. Via een ander voorstel bracht de nieuwe minister een wijziging aan, die er op neer kwam, dat gemeenten voortaan zouden bepalen of exploitatie van prostitutie op hun grondgebied voortaan al dan niet een misdrijf zou zijn.

Onze fractie stelde zich op het standpunt, dat "misdrijvenstrafrecht", grondwettelijk gezien, strikt voorbehouden dient te blijven aan de landelijke wetgever. De Kamer volgde ons in grote meerderheid in dat standpunt, zodat de minister het -oorspronkelijke - voorstel introk ondanks een dringend verzoek onzerzijds om de zaak aan de Raad van State voor te leggen. De kwestie van het bordeelverbod bleef dus voorlopig ongeregeld, wat voor de gemeenten geen winst betekende.

(Woordvoerder: Van Veldhuizen)

Wijziging Wet op de Lijkbezorging (regeling euthanasie)

Het voorstel behelst een kleine wijziging van de Wet op de Lijkbezorging met daaraan gekoppeld een in een AMvB vast te leggen regeling van een procedure voor euthanasie, hulp bij zelfdoding en levensbeëindiging niet op verzoek. Voorafgaand aan de behandeling in de Eerste Kamer stond al vast dat aanvaarding van dit voorstel en de regeling alleen mogelijk zou zijn met steun van CDA en PvdA. Aanvankelijk was de CDA-fractie daarover sterk verdeeld. Ook in onze

fractie werd over deze regeling verschillend gedacht: door diegenen die de voorkeur gaven aan regeling bij formele wet tegenover degenen die zich konden verenigen met een rechtsvormende taak van de rechter. Onze fractie, die in beginsel bereid was de regering te steunen, ontmoette twee delicate problemen: enerzijds moest zij voorzichtig opereren om de weerstanden in CDA-kring niet groter te maken dan nodig; anderzijds moest zij een verward opererende Minister van Justitie in het gareel houden. Bij dat laatste werd zij overigens geholpen door een bekwaam optredende Staatssecretaris Simons. Ook de communicatie met de CDA-woordvoerder bleek van positieve betekenis. Uiteindelijk kon de wetswijziging de vereiste meerderheid behalen, doordat in eigen kring de eenheid bewaard bleef en de overgrote meerderheid van de CDA-fractie bereid was de regeling te aanvaarden. (Woordvoerder: Van den Berg)

Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB)

Hoewel dit voorstel in de Eerste Kamer nooit in gevaar is geweest, bleek voorzichtig manoeuvreren noodzakelijk. In de eerste plaats stond het CDA nogal onder druk, al was het maar door middel van een ruim aantal petities, die onder grote belangstelling van EO-televisie aan de voorzitter van de commissie Binnenlandse Zaken (tevens woordvoerder PvdA) tot op de dag van de plenaire behandeling werden aangeboden. Voor de CDA-fractie lag de beweerde bedreiging van de godsdienstvrijheid zeer gevoelig; niet alleen voor haar trouwens. Voorts moest recht worden gedaan aan, op zijn minst begrijpelijk, bezwaar uit de kring van gehandicapten. Discriminatie wegens handicap of leeftijd wordt door de wet immers niet bestreken. Ondanks resterende kritiek en een laatste op het scherp van de snede gevoerde discussie over “het enkele feit” van discriminatie (die door de CDA-fractie weer onevenredig dreigde te worden verengd) en zogenaamde “bijkomstige omstandigheden” kon het voorstel met ruime meerderheid worden aanvaard.

(Woordvoerder: Van den Berg)

Luchtvaartwet (nachtgeluidzones)

In dit voorstel ging het om de aanwijzing van luchtvaartterreinen, toegespitst op de mogelijkheid om versneld “nachtgeluidzones” in te stellen. De behandeling leidde tot vele controverses; sommigen pleitten voor uitstel tot na de kabinetsformatie.

Uiteraard speelden geluidsoverlastproblemen een grote rol met de daaraan verbonden scenario's en kosten van isolatie van gebouwen. Schiphol en Beek wachtten op besluiten die uitbreiding mogelijk zouden maken. Onzerzijds werd gepleit voor het toepassen van hoogwaardige technologie om de geluidshinder te bestrijden. Het voorstel werd aangenomen met vijftien stemmen tegen, waaronder twee leden van onze fractie.

(Woordvoerder: Tummers)

Betuwerroute (Planologische kernbeslissing - PKB -)

Deze PKB kreeg een behandeling die ver buiten de gebruikelijke Eerste-Kamerproporties uitging.

De PKB behelst besluiten inzake de hoofdinfrastructuur, de voorbereidingsprocedures en de rechtsbescherming van degenen die in het plangebied wonen.

Alternatieve routes, vanuit milieuoogpunt kwetsbare plekken en verschil van inzicht over toe te passen alternatieve technologie (ondergronds of op andere wijze bovengronds) hielden de meningen, ook binnen onze fractie, verdeeld. Onze fractie trachtte zoveel mogelijk bij een marginale beoordeling te blijven en kon dan ook niet meegaan met een - verworpen - motie die de PKB nog niet rijp achtte voor definitieve besluitvorming. Wel pleitten wij voor aandacht voor alternatieve technologie en benadrukten wij het grote belang van deze zaak uit economisch oogpunt. De fractie kon zich dan ook - op één lid na - met het voorstel verenigen.

(Woordvoerder: Tummers)

Sanering vervuilde grond

Het oorspronkelijke voorstel stuitte op grote tegenstand van CDA, VVD en D66. Naar de mening van die fracties was de positie van vervuilers uit het verleden op onaanvaardbare wijze geregeld. Daarop werd een wijzigingsvoorstel ingediend, dat die positie sterk verbeterde. Onze fractie kon zich in die wijziging moeilijk vinden. De positie van de oude vervuilers was immers al sterk genoeg, want de overheid moest ook volgens het oorspronkelijke voorstel, om tot verhaal van kosten te kunnen komen, aantonen dat de vervuiler ten tijde van de vervuiling wist of kon weten dat zijn handelen derden nadeel berokkende. Het voorstel is uiteindelijk inclusief het wijzigingsvoorstel aan-

vaard met een tijdverlies van een half jaar waardoor enkele grote vervuilers niet meer aansprakelijk gesteld konden worden voor hun nalatig handelen. Het principe “de vervuiler betaalt” werd geweld aangedaan.

(Woordvoerder: Van Kuilenburg)

Welzijnswet

Na een lange voorgeschiedenis waarin verschillende voorstellen passeerden die niet de instemming van onze fractie konden krijgen kwam in 1994 een nieuw voorstel aan de orde. Het is een bescheiden voorstel dat voorziet in een minimale wettelijke basis voor het overheids-handelen op het welzijnsterrein. Het heeft als ondertoon de eigen verantwoordelijkheid van de burger, die actief werkt aan de eigen situatie, daarbij zonodig ondersteund door maatschappelijke organisaties. De gemeenten creëren de voorwaarden, de provincie ondersteunt en op rijksniveau is er een minister die onderzoekt, signaleert, stimuleert, ontwikkelingen volgt etc. De bevoegdheidsverdeling en de taakverdeling zijn duidelijk. De discussie in de fractie leidde er toe, dat ook degenen die welzijnsbeleid veeleer en veel meer als taak van de (rijks-) overheid hadden gezien het voorstel konden aanvaarden.

(Woordvoerder: Ermen).

Bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ)

Het voorstel dat de Eerste Kamer in 1983 voorgelegd kreeg was in feite totaal nieuw vergeleken bij het oorspronkelijke voorstel dat de Tweede Kamer in 1971 in behandeling nam. Destijds leefden in onze fractie nogal wat bezwaren. Vooral de reikwijdte - uitbreiding met zwakzinnigen en verpleeghuispatinten - ontmoette weerstand, zowel om principiële redenen als om de onuitvoerbaarheid. Een verzoek van onze kant om een advies van de Raad van State over dit nieuwe voorstel werd geweigerd. Na de schriftelijke inbreng van de Eerste Kamer heeft de regering de zaak jaren laten liggen. Ten slotte verscheen er een tweede novelle van Staatssecretaris Simons, waarin tegemoet werd gekomen aan de bezwaren met betrekking tot de reikwijdte, en aan vele andere bezwaren die in onze fractie leefden, en die ondertussen ook door de Raad van State en vanuit het veld naar voren werden gebracht. Dit voorstel verkreeg dus de instemming van de fractie.

(Woordvoerder: Van der Meer)

Mediawet (wijziging van de Mediawet)

Het voorstel beoogde versterking van de publieke omroep door middel van een langdurige concessie (10 jaar), samenwerking en juridisch afdwingbare coördinatie per zendernet en splitsing van de NOS in twee aparte organisaties met verschillende taken. De omroeporganisaties, die het ontwerp van het voorstel geleverd hadden, zagen het vooral als een noodzakelijk geachte versterking van hun eigen positie. Probleem bij de discussie was, dat alle partijen een eigen invulling van het begrip "publieke omroep" hadden. In onze fractie leefden vele bezwaren tegen het voorstel. Die betroffen vooral het dichttimmeren van het bestel waarbij nieuwe groepen en stromingen in de concessieperiode niet meer kunnen worden toegelaten, de slecht beargumenteerde splitsing van de NOS en de daaruit voortkomende inhoudelijke en financiële problemen, en ten slotte de schijnzekerheid voor de omroeporganisaties, omdat geen rekening is gehouden met maatschappelijke en technische ontwikkelingen.

De grootst mogelijke meerderheid van de fractie kon deze bezwaren ten slotte toch niet de doorslag laten geven, ook vanwege de grote risico's die tegenstemmen zou kunnen inhouden. Alleen de woordvoerder stemde tegen.

(Woordvoerder: Van der Meer)

Auteurswet (wijziging i.v.m. rechtsbescherming van computerprogramma's)

Dit voorstel is het gevolg van een - ook door Nederland dus verplicht door te voeren - Europese richtlijn. Deze schrijft voor dat computerprogramma's auteursrechtelijk moeten worden beschermd als werken van letterkunde in de zin van de Berner conventie. Vermenigvuldiging en openbaarmaking van computerprogramma's zijn het uitsluitend recht van de maker.

Onze fractie achtte dit voorstel maar ten dele uitvoerbaar. Ook de regering realiseerde zich dit, want controle bij particulieren wordt niet nagestreefd. Een Europese richtlijn is echter bindend en tegenstemmen is dus weinig zinvol. Niemand had daar overigens behoefte aan en zo werd het voorstel met algemene stemmen aanvaard.

(Woordvoerder: Van der Meer)

Aruba (Wijziging van het Statuut in verband met het voortzetten van de rechtsverhouding met Aruba)

Overeenkomstig de afspraken uit 1983 zou Aruba op 1 januari 1996 uit het Koninkrijk treden en daarmee dus een zelfstandige natie worden. Zover zal het echter niet komen. Met vele anderen stelde onze fractie zich al in 1988 op het standpunt, dat er geen onoverkomelijke bezwaren bestonden tegen het - aldaar gewenste - blijvend deeluitmaken door Aruba van het Koninkrijk, mits aan een aantal voorwaarden werd voldaan. Deze nieuwe standpuntbepaling maakte wijziging van het Statuut noodzakelijk. Deze wijziging was dus ook voor onze fractie onomstreden. Meer problemen ontstonden rondom het protocol, waarin de voorwaarden geregeld worden. Deze hebben betrekking op waarborgen voor de democratische rechtsstaat, deugdelijk openbaar bestuur en deugdelijk financieel beleid en beheer. De vraag was, of het voorstel in werking zou kunnen treden, voordat de afspraken in het protocol gerealiseerd zouden zijn. Onduidelijk was immers, of er serieus aan het protocol gewerkt werd. Op voorstel van onze fractie werd kamerbreed een motie aanvaard waarin werd vastgelegd, dat uiterlijk in juni 1995 aan de Staten-Generaal (en de Staten van Aruba en de Nederlandse Antillen) een pakket van ontwerp-landsverordeningen en -rijkswetten wordt voorgelegd, met een driemaandelijks rapportage vanaf juni 1994.

Een ander punt van twijfel vormde voor onze fractie het non-interventieprincipe, waarvan de werkingskracht toeneemt: "ieder bemoeit zich met zijn eigen zaakjes". Dat staat haaks op de hang om bij elkaar te blijven in het Koninkrijk, met de verantwoordelijkheid die men in dat verband voor elkaar heeft. Deze verantwoordelijkheid mag noch loos noch eenzijdig zijn.

(Woordvoerder: Ermen)

Krasloterij

Al bij een eerdere "innovatie", de dagelijkse lotto, rees in de fractie wrevél over de voortgaande uitbreiding van het loterijaanbod, tegen de achtergrond van een toenemende gokverslaving en een toenemende aandrang van regeringszijde bij de gemeenten om daar iets tegen te doen. Besloten werd echter, om de dagelijkse lotto nog ongehinderd te laten passeren en de aandacht geheel te richten op de meer verslavend ogende krasloterij. Bij dat voorstel concentreerde de fractie zich dan

ook uitsluitend op de vraag, of hier sprake was van een tot verslaving leidende spelvariant. Van een afweging tussen verslavingskansen en de door het voorstel gediende “goede doelen” kon immers geen sprake zijn. Door de regering werd echter, aan de hand van verschillende rapporten, voldoende aangetoond, dat de krasloterij geen verslavingsproblemen oproept. Voor de fractie was dat, op twee leden na, voldoende om haar stem aan het voorstel te geven. Daarbij werd wel gesteld, dat het aanbod beperkt moest blijven. Bij een uitbreiding ad libitum zou immers een ook in wezen andere situatie ontstaan.

(Woordvoerder: Van Veldhuizen)

TWEEDE-KAMERFRACHTIE

Inleiding

Dit jaarverslag van de Tweede-Kamerfractie beslaat een periode van bijna twee jaar, die tot de meest bewogen periodes van de PvdA, en dus ook van de fractie kunnen worden gerekend. Partijvernieuwing en voorbereiding op de verkiezingen waren de meest richtinggevende elementen.

In dit jaarverslag is niet gekozen voor een - noodzakelijkerwijs summiere - beschrijving van de ontwikkelingen op alle beleidsterreinen. Gekozen is voor een wat uitvoeriger beschrijving van de gebeurtenissen op een aantal terreinen met een hoge politieke relevantie. Zo wordt met name aandacht besteed aan de onderwerpen die het beeld van de verslagperiode sterk hebben bepaald. Voor u ligt dus een verslag op hoofdpunten, dat een verantwoording is van de politieke prioriteiten die de fractie heeft gehanteerd.

De opbouw van het verslag is als volgt.

Begonnen wordt met de onderwerpen op sociaal-economisch terrein. Vervolgens wordt aandacht besteed aan het milieubeleid en de Betuwelijn, alsmede de andere grote projecten ter verbetering van de infrastructuur.

Dan komt het onderwerp politie en justitie aan bod, waarbij ook wordt ingegaan op de ontwikkelingen op het terrein van de euthanasie.

Het volgende cluster behandelt de studiefinanciering en de stelselwijziging volksgezondheid, waarbij vooral de initiatiefwet-Van Otterloo aan de orde komt.

Op buitenlands-politiek terrein wordt vanzelfsprekend aandacht besteed aan het beleid ten aanzien van voormalig Joegoslavië en Europa. Ook komt het vraagstuk van de toelating en opvang van vluchtelingen en asielzoekers aan de orde.

Afgesloten wordt met een beschouwing over de keuzes van de fractie bij de totstandkoming van het regeerakkoord en de kabinetsformatie.

Namens de Tweede-Kamerfractie:

Jan van Zijl, fractiesecretaris

Werk en inkomen

Het sociale gezicht van de PvdA wordt - partijvernieuwing of niet - nog altijd gemeten aan de politieke inzet en uitkomst op de thema's werk en inkomen. Het verwaarlozen van de belangen van de mensen met een laag inkomen wordt de PvdA meer aangerekend dan welke andere grote partij in de Kamer dan ook. Zeker waar het gaat om het handhaven van fatsoenlijke inkomensverhoudingen moet de PvdA jaar in jaar uit slag leveren in de Kamer om de positie van de laagstbetaalden en de mensen met een uitkering veilig te stellen, 1993 vormde in dat opzicht geen uitzondering.

Ook het afgelopen jaar konden de uitkeringen niet gekoppeld worden aan de ontwikkeling van de lonen vanwege het te hoge niveau van de werkloosheid. Dankzij flankerende aanvullende maatregelen kon ernstig koopkrachtverlies van de mensen met de laagste inkomens worden voorkomen. Waar het in de beeldvorming lijkt te gaan om cijfers achter de komma gaat het voor de mensen die moeten rondkomen van pakweg 1500 gulden per maand om het verschil tussen "net kunnen rondkomen" en relatieve armoede.

De bij de begrotingsbehandeling van Sociale Zaken gedane suggestie om voor gezinnen met kinderen een extra tegemoetkoming te plegen in de huursubsidie moest wachten tot de vorming van het paarse kabinet om geëffectueerd te kunnen worden.

De werkgelegenheid

Het debat over de werkgelegenheid werd het afgelopen jaar opnieuw beheerst door de noodzaak de loonkosten te drukken, het werk beter te verdelen, de arbeidsmarkt te flexibiliseren en aanvullende banen te scheppen. Niet alle voorstellen van het kabinet waren onomstreden; hetzelfde gold voor suggesties van de kant van de PvdA-fractie.

Ten einde (vermeende) rigiditeiten van de arbeidsmarkt te elimineren is door het vorige kabinet een stevig flexibiliseringsoffensief ingezet. Het ontslagrecht moest versoepeld, het algemeen verbindend verklaren (AVV'en) van CAO's beperkt tot goede doelen, de arbeidstijden verruimd en de uitzendarbeid niet langer aan regels gebonden.

Over deze voorstellen is het afgelopen jaar stevig gediscussieerd,

zowel binnen als buiten het parlement. De houding van de PvdA-fractie in deze discussie was duidelijk en constructief. Indien de flexibiliseringsvoorstellen, waarbij stevig aan de arbeidsvoorwaarden van werknemers wordt getornd, aantoonbaar tot substantieel meer banen leiden, moeten ook wij bereid zijn ze welwillend te beoordelen. Indien zulks niet het geval is valt er met onze fractie niet te praten over het aantasten van de rechtszekerheid van werknemers. Inmiddels zijn zin en onzin van de voorstellen goed in kaart gebracht en vervolgens de voorstellen van de scherpe kanten ontdaan.

1993 was ook het jaar waarin lastenverlichting als instrument om loonmatiging en daarmee loonkostenbeheersing te bevorderen een stevige impuls kreeg. Door ons aandringen lag en zal ook de komende jaren het accent liggen op lastenverlichting voor de laagbetaalde arbeid. Daar immers liggen de grootste problemen op de arbeidsmarkt. Derde werkgelegenheidspeiler is de herverdeling van werk. In 1993 nog een "hobby" van de progressieve partijen; inmiddels een hoofdroute van het werkgelegenheidsbeleid van het nieuwe kabinet. Het idee van een vierdaagse werkweek voor nieuwe ambtenaren was in 1993 nog geen haalbare kaart. Inmiddels is ook dit PvdA-idee onderdeel van het regeerakkoord.

De vierde werkgelegenheidsimpuls betreft de inzet van uitkeringsgeld om banen voor langdurig werklozen mee te scheppen. Het afgelopen begrotingsjaar zijn op initiatief van onze fractie 5000 extra banenpoolplaatsen gecreëerd, ondanks stevige tegenwerking van de toenmalige minister van Sociale Zaken en het CDA. Inmiddels heeft diens opvolger Melkert het voornemen bekend gemaakt om nog eens 40.000 extra banen in de gezondheidszorg en de veiligheid en preventie te realiseren.

Sociale zekerheid

Inleiding

Weinig perioden in de parlementaire geschiedenis zullen zó in het teken hebben gestaan van de sociale zekerheid als de parlementaire jaren 92/93 en 93/94. Anders dan eerder in de geschiedenis ging het dit keer niet om een uitbreiding of andere wijziging van rechten, maar om terugdringing van het gebruik van het sociaal zekerheidsstelsel.

Natuurlijk, in 1987 was er een herziening geweest die flinke veranderingen teweegbracht: verlaging van de WAO-uitkering, wijziging van de WW, afschaffing van de WWV, introductie van de Toeslagenwet. Achteraf kan slechts worden geconstateerd dat die wijzigingen onvoldoende effect hebben gehad op de instroom in de regelingen, waar zij fundamentele tekortkomingen in tact lieten.

De essentie van de problematiek laat zich, zoals meestal bij een terugblik, makkelijk omschrijven: een te groot en nog toenemend groeiend gebruik van de sociale zekerheid. “Groot” is relatief, maar staat hier voor de verhouding tussen de uitgavendruk (aantal en hoogte van de uitkeringen) en de premiedruk (de heffing op inkomens, met name op lonen).

Het probleem deed zich aan beide zijden voor. Want niet alleen de uitgaven stegen, door de sterk toegenomen internationale concurrentie deed zich tegelijkertijd steeds sterker de noodzaak voelen om de premiedruk te verminderen op straffe van sterk toenemende werkloosheid. De recessie in de westerse landen maakte het probleem nog manifester.

De achtergrond van de problematiek is het feit dat het sociaal zekerheidsstelsel is ontworpen voor een samenleving die in veel opzichten niet meer bestaat: het kostwinnersmodel is verlaten, mannen en vrouwen hebben gelijke rechten, het arbeidsethos is gewijzigd, de sociale controle is veranderd, Nederland is geen sociaal eiland meer.

Ziekte en arbeidsongeschiktheid

Het meest besproken terrein is dat van de wetgeving op het gebied van ziekte en arbeidsongeschiktheid. Nederland leek, ondanks een hoog niveau van de gezondheidszorg, in exceptionele mate arbeidsongeschikt te zijn. Nadat eind 1991 de Wet Terugdringing Arbeidsongeschiktheidsvolume (TAV) reeds was aangenomen, kwamen in de verslagperiode nog drie gerelateerde wetten tot stand: de Wet Terugdringing Beroep op de Arbeidsongeschiktheidsregelingen (TBA), de Wet Terugdringing Ziekteverzuim (TZ) en de wet tot wijziging van de Arbeidsomstandighedenwet (ARBO). Het viertal wetten beoogt niet alleen de kosten van ziekte en arbeidsongeschiktheid te beperken, maar ook de afwenteling terug te dringen van die kosten door de ver-

oorzaker op de collectiviteit. De wetten bevatten prikkels in de richting van de werknemer (zoals strengere keuring, beperking van de hoogte van de uitkering) en van de werkgever (premiedifferentiatie, loondoorbetaling tijdens eerste 2 of 6 weken ziekte, bonus-malusregeling bij arbeidsongeschiktheid, verbetering van de arbeidsomstandigheden).

De fractie is lang en intensief bezig geweest om een oplossing te vinden voor het vraagstuk van de "onomkeerbare gevallen". Een sluitende definiëring van deze categorie bleek onmogelijk. Dat hangt samen met het feit dat arbeidsongeschiktheid niet alleen een medisch, maar ook een arbeidskundig begrip is. Wel kon worden gegarandeerd dat eenieder in de gelegenheid werd gesteld zich desgewenst aanvullend te verzekeren tegen een betaalbare premie.

Minstens zo belangrijk was het resultaat voor de zogenaamde "oude gevallen": mensen die al een uitkering hadden op het moment van inwerkingtreding van de wetswijziging. Hun uitkering werd niet en zal nooit worden gewijzigd, zolang zij voldoen aan de oude (voor wie destijds 50 of ouder was) of aan de nieuwe eisen (destijds jonger dan 50).

Met name de herkeuring van arbeidsongeschikten ("gangbare arbeid", "aantoonbare gevolgen van ziekte en gebreken") heeft grote praktische effecten voor de betrokkenen. De fractie volgt de uitvoering voortdurend en kritisch. Bijstelling van de keuringspraktijk is waarschijnlijk, waar die praktijk op onderdelen anders is dan de Kamer destijds heeft beoogd.

De parlementaire enquête onder leiding van Buurmeijer (gedurende het gehele parlementaire jaar 92/93) speelde daarbij een belangrijke rol. Het eindrapport gaf een helder en onthullend beeld van de uitvoeringspraktijk in de periode 1982-1992, waar het ging om de wijze van keuren, het onbedoeld gebruik van de wetgeving en het toezicht op de uitvoering.

Maar het eindrapport zou, door de aanbevelingen van de Commissie, ook een flinke aanzet geven voor de verdere en nog niet afgeronde discussie over de verantwoordelijkheidsverdeling in de sociale zekerheid.

Uitvoeringsorganisaties

Parallel aan de wijziging van (met name de werknemers-)verzekeringen wordt de discussie gevoerd over de organisatie van de uitvoering. Aan de orde zijn zowel de schaal van de uitvoering (landelijk, regionaal), de mate van integratie (per uitkeringswet of gecombineerd, al dan niet in relatie tot andere voorzieningen zoals arbeidsvoorziening en sociale dienst), de bestuursvorm (centraal of decentraal, rol sociale partners) en het toezicht (mate van onafhankelijkheid). De discussie wordt bemoeilijkt door het feit dat enerzijds directe wetswijzigingen nodig zijn (bij voorbeeld met betrekking tot de GMD) en anderzijds de discussie over de sociale zekerheid nog gaande is. De nu aangenomen wet (nOSV) kan slechts worden gezien als een tussenstap. Met succes heeft de fractie daarbij gestreden voor onafhankelijk toezicht, dat voor een goede uitvoering van een niet te overschatten belang is. In het verdere traject zal regionalisering van de uitvoering het belangrijkste kenmerk worden; ook hier kan de fractie terugzien op een geslaagde inzet.

Gehandicaptenvoorzieningen

Nadat in de vorige verslagperiode de eerste voorstellen waren geformuleerd, kregen de plannen nu hun wettelijke basis met de aanvaarding door beide Kamers van de Wet Voorzieningen Gehandicapten. De wet beoogt in eerste instantie aan iedere gehandicapte, dus voortaan ook aan 65-plussers, het recht te geven op voorzieningen. De verantwoordelijkheid daarvoor werd grotendeels (vervoer, beperkte woningaanpassingen) overgeheveld naar de gemeenten. Door het leveren van voorzieningen op maat worden zij in staat geacht een aanvaardbaar niveau van zorg te garanderen tegen aanvaardbare kosten. Evaluatie van de praktijk zal moeten aangeven of en waar bijsturing nodig is. De fractie verkreeg de toezegging dat extra middelen zullen worden uitgetrokken, wanneer de beschikbare gelden onvoldoende blijken te zijn. Het recht op voorzieningen kan daarmee ook materieel de gewenste inhoud krijgen.

Algemene Bijstandswet

Na een uitvoerige en breed gevoerde voorafgaande discussie verscheen in maart 1992 een voorstel tot herinrichting van de bijstandswet. In de loop van de discussie is vooral door de fractie van de Partij

van de Arbeid, daarin sterk gesteund door de gemeenten, met succes betoogd dat geen herinrichting maar herziening nodig was. Hoewel de wet pas in december 1994 door de Kamers zou worden aanvaard, is de discussie in de verslagperiode praktisch afgerond. De gemeenten wordt een grotere verantwoordelijkheid toegekend, zowel waar het gaat om de begeleiding naar de arbeidsmarkt als om de terugdringing van onjuist gebruik. Zeer relevant is dat de fractie er - ondanks sterke tegendruk - in slaagde het sociaal minimum als norm in stand te houden.

Werkloosheidswet en nabestaandenwet

Ondanks uitvoerige beraadslagingen zijn regering en Kamers er nog niet in geslaagd de gewenste wijzigingen tot stand te brengen in de Werkloosheidswet (WW) en in de Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW).

Bij de WW gaat het om de versterking van de band met arbeid als voorwaarde voor het recht op (de hogere en langduriger) uitkering. De gedane voorstellen bleken een ongewenste aantasting van de rechten van personen die al jarenlang arbeid verrichten en premies betalen.

Het probleem in de nabestaandenwetgeving concentreerde zich uiteindelijk vooral op de positie van de ongehuwde partner en raakt daarmee het snijvlak van gelijke behandeling (gehuwden en ongehuwden) en individualisering. De discussie (die inmiddels was verschoven naar de Eerste Kamer) werd onderbroken toen uit de verkiezingsprogramma's de wens van diverse partijen bleek tot verdergaande wijzigingen.

Milieubeleid

Het laatste jaar van de "oude" Tweede Kamer stond vooral in het teken van het afronden van de modernisering van de milieuwetgeving. De vernieuwing van de Wet Milieubeheer als vervanging van diverse aparte milieuwetten en daarnaast de bespreking van de nota "Produkt en milieu", de uitvoerige behandeling van de Wet Belastingen op milieugrondslag en de discussie over Energiebesparingsnota's en het mestbeleid zijn voorbeelden.

Belangrijk was de bespreking van het Nationaal Milieubeleidsplan 2, waarin is geconsolideerd wat in het ministerschap van minister Alders

is gerealiseerd. En dat is niet weinig: een start in veel sectoren met convenantsoverleg gericht op een op de sector toegesneden aanpak van de milieuproblemen. Zorgelijk blijven evenwel de “milieutekorten” in met name de mobiliteit, energiegebruik en agrarische sector. Op deze punten heeft de PvdA-fractie dan ook aanvullend beleid voor de tweede helft van de jaren negentig gevraagd wat door Alders is toegezegd bij de NMP-2-behandeling.

Veel aandacht is natuurlijk uitgegaan naar de verkiezingscampagne en formatie. De fractie heeft nadere invulling gegeven aan het verkiezingsprogramma dat in het decembercongres is aanvaard. Uit de doorrekening door het RIVM bleek inderdaad dat het mogelijk is betere resultaten te boeken door de inzet van aanvullend beleid ten opzichte van het NMP-2. Met deze inzet zijn de formatie-onderhandelingen gevoerd. Zoals te verwachten was is van de VVD niet veel druk uitgegaan om het milieubeleid aan te scherpen, terwijl D66 en PvdA dat juist wel wilden. Het Regeerakkoord bevestigt in ieder geval dat het NMP-2 onverkort zal worden uitgevoerd en heeft daarenboven vastgelegd dat er, indien geen Europese energieheffing mogelijk blijkt, in ieder geval een nationale heffing voor kleinverbruikers moet komen.

Het Regeerakkoord laat op zichzelf dus een solide consolidatie van het ingezette milieubeleid zien. Verdere invulling, die in de praktijk van veel bedrijven en consumenten, niet eenvoudig zal zijn, blijft inzet van de PvdA-fractie. Steun daarvoor zal gezocht worden in de Tweede Kamer, maar zeker zal ook actief bijgedragen worden aan verdieping van de maatschappelijke discussie over de milieuverbeteringen die mogelijk zijn door ecologische modernisering van productie en consumptie. Het is een winstpunt dat in het Regeerakkoord is opgenomen, conform het PvdA-verkiezingsprogramma, dat de discussie over economie en ecologie een nieuwe impuls krijgt. Economische groei met “meer van hetzelfde” is een doodlopende weg.

Betuwelijk en andere grote infrastructuur

Transport en distributie leveren een belangrijke aandeel in de Nederlandse economie. Om deze economische functie op peil te houden zijn investeringen in infrastructuur nodig. Die investeringen zijn in de jaren tachtig achtergebleven, zowel in vergelijking met omringende

landen, als gemeten in percentage van ons nationale inkomen. Het kabinet-Lubbers/Kok heeft deze negatieve trend trachten om te buigen: er is meer geld uitgetrokken voor infrastructuur en bij de besteding van dat bedrag heeft een verschuiving plaatsgevonden van wegen naar spoorwegen. Daardoor kan een grootscheeps programma ter verbetering van de verouderde railinfrastructuur, Rail 21, worden uitgevoerd.

Bij de investeringen in infrastructuur ligt het accent daar waar zich de grootste knelpunten bevinden, nl. in de Randstad. Vanuit economisch oogpunt is vooral de bereikbaarheid van de "mainports", Schiphol en de Rotterdamse haven, van groot belang. Naast de verbetering van het wegennet en het openbaar vervoer in de desbetreffende regio's, zijn in dit verband in de verslagperiode de procedures voor drie grote infrastructuurprojecten gestart: de aanleg van Betuwelijn en Hogesnelheidslijn en de uitbreiding van Schiphol. Bij deze projecten is expliciet gekozen voor een samengaan van versterking van de economie met verbetering van het milieu. De Tweede-Kamerfractie toetst de projecten hier op.

De *Betuwelijn* is van groot economisch belang voor Rotterdam. Als enige van de grote Europese havens spelen de spoorwegen bij de aan- en afvoer van goederen hier geen belangrijke rol. Dit heeft uiteraard deels te maken met de mogelijkheden van de binnenvaart. Binnenvaart is echter niet geheel uitwisselbaar met spoor. Voor sommige soorten containervervoer speelt snelheid een grote rol. Wanneer deze over grote afstanden moeten worden vervoerd, is de trein een uitstekend transportmiddel. Daarbij komt dat de vrachtauto het vooral in Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland om redenen die het milieu betreffen steeds moeilijker krijgt. De komst van de Betuwelijn versterkt dus de concurrentiepositie van de Rotterdamse haven en is een alternatief voor vrachtvervoer over de weg over langere afstanden.

Na aanleg van de Betuwelijn zal de trein in het internationale vervoer een marktaandeel van 20 à 25% hebben. Bovendien moet het niet bij de Betuwelijn blijven. Er komt een aftakking naar het noorden en elders op het net is zeker nog ruimte om het goederenvervoer te doen groeien. De Kamer heeft zich hier bij motie over uitgesproken. Voor

de groei van het goederenvervoer per spoor is wel essentieel dat de autokosten meer verhoogd worden dan die van de trein.

Bij discussie over het project speelden omgevingsaspecten een belangrijke rol. Bedacht moet worden dat in de voorstellen die de regering aan de Kamer vorig jaar voorlegde het spoor al voor 80% naast een autosnelweg was gepland. Door te nemen geluidwerende maatregelen wordt hinder op een aantal plaatsen minder dan momenteel met alleen deze weg het geval is. Overigens gaat het huidige goederenvervoer nu vooral over de Brabantlijn, d.w.z. door woonkernen heen. Volgens de kabinetsplannen zou de Betuwelijn ruim 6 miljard gaan kosten. Hieraan hebben wij samen met het CDA een kleine miljard toegevoegd ten behoeve van een betere inpassing in het landschap en een strengere geluidhindernormering.

Hogesnelheidslijn (HSL) en Schiphol zijn minder ver in de procedure: in de loop van 1995 worden regeringsbesluiten verwacht. Zeker in het geval van de HSL is de rol van de Kamer in de verslagperiode gering geweest.

De *Hogesnelheidstrein (HST)* past in de ontwikkeling van meer grensoverschrijdend personenvervoer. De trein is daarvoor aanzienlijk milieuvriendelijker dan de auto en of het vliegtuig. De attractiviteit en rentabiliteit van Hogesnelheidstreinen hangen samen met de hoge snelheden.

De maatschappelijke discussie gaat momenteel vooral over het al dan niet aanleggen van een nieuwe spoorlijn voor die trein. Wij hebben vooralsnog de keuze voor een nieuwe lijn gemaakt. De bestaande lijn aanpassen kan wel, maar heeft meer na- dan voordelen. Er is een substantieel verschil in snelheid: tussen Rotterdam en Schiphol doet een HSL over de "verbeterde" bestaande lijn er 36 minuten over, over een nieuwe lijn gaat het om 19 minuten. Onze voorlopige keuze voor een HST over een nieuwe lijn is ook ingegeven door datgene dat we willen met Schiphol en Zestienhoven. Dat laatste vliegveld kan gesloten worden als Schiphol met een luxe, comfortabele en betrouwbare trein vanuit Rotterdam in 20 min kan worden bereikt.

Schiphol heeft een rol in de internationale luchtvaart die groter is dan de omvang van ons land doet vermoeden. Het gebruik van de luchtha-

ven is de laatste jaren sterk gestegen en heeft de potentie verder te stijgen. Feitelijk is Schiphol reeds lang uit zijn jas gegroeid. De regering heeft met de lopende procedure een keuze gemaakt om verdere groei mogelijk te maken en tegelijkertijd de kwaliteit van het leefmilieu te verbeteren. Er is een groeiplafond afgesproken van 40 miljoen luchtreizigers in 2015 (nu een kleine 20 milj).

De plannen betreffen de omvang van het luchtvaartterrein, het banenstelsel van de luchthaven en de geluidszonering rond de luchthaven. Vooral het banenstelsel is omstreken. Ligging en gebruik van de banen zijn immers in hoge mate bepalend voor de ernst van de geluidshinder en voor de mate van veiligheid. De regering heeft gekozen voor de aanleg van een nieuwe, vijfde, baan die zodanig ligt dat het aantal ernstig gehinderden (nu 16.500) eerst zal dalen maar na 2005 weer fors boven de afgesproken 10.000 zal stijgen. Deze limiet kan wel bereikt worden door te kiezen voor een ander banenstelsel en een ander gebruik van de banen. Probleem is dat een dergelijke oplossing wel meer kost.

In het Regeerakkoord is afgesproken dat mogelijke varianten zullen worden beoordeeld op milieu-effecten en financiële consequenties. Deze afspraak biedt de mogelijkheid alsnog op een betere oplossing uit te komen.

Politie en Justitie

De tijd dat justitie en politie geen sociaal-democratische onderwerpen heetten te zijn ligt inmiddels al weer ver achter ons. Veiligheid is naast werk één van de topprioriteiten van de PvdA. En daar is ook reden voor. Heel veel mensen voelen zich onveilig. Daarbij moet bedacht worden dat de mensen die zich onveilig voelen vaak ook overigens in een moeilijke positie zitten. Ze wonen bijv. in een wijk met veel problemen, ze zijn ouder of behoren tot een minderheid. Ook onveiligheid is niet eerlijk verdeeld!

De criminaliteit neemt weer toe. Met name geldt dat voor de ernstiger vormen die gepaard gaan met geweld. Slachtoffers hebben vaak jaren later nog last. Ook de georganiseerde criminaliteit lijkt gestaag te groeien. Dat is beangstigend omdat de enorme winsten die in die "sector" worden gemaakt weer nopen tot investeringen. En die investerin-

gen kunnen heel goed in de bovenwereld plaats vinden. Er is in Nederland geen sprake van maffia-achtige toestanden maar zover mag het ook niet komen en dus zijn maatregelen nodig. Daarbij heiligt niet elk middel het doel. Vooral voor politie en justitie geldt dat zij zich aan de wet en de beginselen van de rechtsstaat moeten houden.

Daders van criminaliteit zijn er in soorten en maten: kleine krabbe-laars, professionals en zogenaamde nette burgers. Hun strafbare feiten zijn net zo divers. Van winkeldiefstal door tieners tot een "afrekening" - moord dus -in het criminele milieu en fraude gepleegd bij de centrale verwarming.

Al die daders vragen om een andere aanpak. De een moet letterlijk bij de les worden gehouden: op school dus. De ander past slechts een sanctie: de gevangenis en weer een ander wordt het best getroffen in zijn portemonnaie.

Alleen het bovenstaande geeft aan hoe divers justitie en politiebeleid dient te zijn. Repressie alleen is niet genoeg. Daarom zijn er in het kader van de sociale vernieuwing veel criminaliteitspreventieprojecten tot stand gebracht. Toezichhoudende functionarissen vervullen weer een belangrijke rol. Maar ook preventie gericht op (potentiële) daders is van groot belang. Zo zijn er door de Commissie-Van Montfrans belangrijke aanbevelingen gedaan om te voorkomen dat jongeren op het criminele pad geraken. Dat beleid zal worden uitgevoerd.

Heel veel is er de afgelopen jaren gedaan aan alternatieve sancties. De hoeveelheid taakstraffen is enorm uitgebreid. Dat is met overtuiging gedaan omdat van gevangenisstraf mensen nu eenmaal zelden beter worden, terwijl taakstraffen juist de mogelijkheid bieden om mensen weer op het goede spoor te zetten. Taakstraffen brengen ook mee dat met minder celcapaciteit kan worden volstaan.

Die celcapaciteit was de afgelopen jaren overigens wel een voortdu-rend probleem. De hoeveelheid cellen zal eind 1995 vrijwel verdub-beld zijn in een periode van krap 6 jaar. Als noodmaatregel vindt de PvdA-fractie meer gestraften op één cel te billijken. Niets is immers zo frustrerend voor politie en slachtoffer dan iemand die bijv. een straatroof heeft begaan na enkele uren weer tegen te komen. Nog bij

de laatste Algemene Beschouwingen is door de PvdA-fractie honderdmiljoen extra geclaimd voor justitie en politie. Een deel daarvan zal gaan naar 100 zgn. eenvoudige cellen in de grote steden en naar een jeugdgevangenis. Repressie is nu eenmaal altijd nodig als sluitstuk. Meer agenten op straat helpt niets als je niet voldoende cellen hebt om straffen ten uitvoer te leggen of mensen voorlopig te hechten.

Gedurende de vorige kabinetsperiode is bijzonder veel wetgeving tot stand gebracht. Voor een deel was die wetgeving erop gericht om de kans op vormfouten te verminderen. Zonder de positie van de verdachten en hun verdediging wezenlijk aan te tasten kan toch nog heel wat vereenvoudigd worden in termijnen en procedures. Ook is het af en toe wenselijk om gemaakte fouten te kunnen herstellen. Veelal heeft het Openbaar Ministerie de schuld gekregen van deze vormfouten. Dat was soms wel maar ook heel vaak niet terecht. Wel was duidelijk dat het Openbaar Ministerie in menig opzicht niet meer goed is toegesneden op zijn steeds complexere taken. De geloofwaardigheid van het Openbaar Ministerie kwam langzamerhand in het geding. Een buitengewoon zorgwekkende situatie. Om die reden heeft de PvdA-fractie gevraagd om een onafhankelijk onderzoek naar het functioneren van het Openbaar Ministerie. Dat verzoek heeft geleid tot instelling van de commissie-Donner die snel een goede analyse op tafel heeft gelegd aangevuld met tal van adviezen. Verbeteringen van het Openbaar Ministerie zullen aan de hand van dat advies worden aangebracht.

Wat de PvdA-fractie betreft dient dergelijke verbeteringen aan het OM snel te worden ingevoerd. Met name waar het gaat om de bestrijding van de zware georganiseerde criminaliteit dient het Openbaar Ministerie leiding te geven aan de politie. Dat het daar weleens aan heeft ontbroken heeft onder meer de IRT-affaire aangetoond. De IRT-zaak toonde tevens aan dat nogal wat verschil van opvatting mogelijk is over de vraag welke opsporingsmethoden wel en welke niet geoorloofd zijn. De parlementaire enquête beoogt daarin helderheid te brengen. Uitgangspunt voor de PvdA-fractie is dat politie en justitie zo goed mogelijk toegerust moeten zijn om de criminaliteit te bestrijden, maar de bevoegdheden die politie en justitie daarom nodig hebben moeten wel een wettelijke basis hebben en worden gecontroleerd.

De afgelopen periode is ook wetgeving tot stand gebracht die het mogelijk maakt om het voorbereiden van bepaalde misdrijven strafbaar te stellen mits dat samen met anderen gebeurt. Dat is een nogal principiële uitbreiding. Hij was echter nodig om de georganiseerde misdaad beter te kunnen bestrijden. Het kwam nogal eens voor dat de politie op de hoogte was van het voornemen van een ernstig misdrijf maar nog niets kon doen omdat nog geen begin was gemaakt met de uitvoering. Omdat soms gevreesd moest worden voor het leven van mensen werd de zaak dan “stuk gemaakt”. D.w.z. dat de criminelen dan een seintje kregen dat de politie op de hoogte was van een voornemen waarna men er vanaf zag. Een tamelijk onbevredigende situatie, zeker als bedacht wordt dat zo'n stuk gelopen zaak in de praktijk nogal eens werkte als een generale repetitie.

De reorganisatie van de politie vergde een ingrijpend wetgevingstraject. De nieuwe situatie vergt heel wat aanpassing, ook van politiemensen zelf. En dat terwijl het werk niet eventjes stil kan worden gelegd.

Ook de komende jaren zal veiligheid en criminaliteitsbestrijding veel aandacht en geld blijven vragen. Het is dan ook terecht dat het weer prioriteiten zijn voor de komende jaren.

Euthanasie

Van euthanasie en hulp bij zelfdoding (beide op verzoek van de patiënt), levensbeëindiging zonder verzoek van de patiënt, dient - evenals van alle overige gevallen waarbij geen sprake is van een natuurlijke doodsoorzaak (bv. misdrijven, ongevallen) - al sinds jaar en dag melding te worden gemaakt bij de gemeentelijke lijkschouwer, die een en ander doorgeeft aan het Openbaar Ministerie.

Sinds 1990 is de zgn. meldingsprocedure van kracht: de arts die in geval van euthanasie of hulp bij zelfdoding een beroep doet op overmacht, kan aan de hand van een vragenlijst in zijn schriftelijke verslaglegging duidelijkheid verschaffen over de ziektegeschiedenis, de diagnose, prognose, het ondraaglijk en uitzichtloos lijden van de patiënt; duidelijkheid ook over het uitdrukkelijk, weloverwogen en herhaald verzoek van de patiënt om euthanasie resp. hulp bij zelfdo-

ding, over de consultatie van een andere arts. Op die manier kan getoetst worden of hij - volgens de in de rechtspraak ontwikkelde criteria - zorgvuldig heeft gehandeld, of hij terecht een beroep doet op overmacht en dus vrijuit dient te gaan.

Toetsing vindt plaats door de lijkschouwer (globaal), de Officier van Justitie en - indien vervolging wordt ingesteld - eventueel in laatste instantie door de rechter.

Deze meldingsprocedure is onlangs wettelijk verankerd in de Wet op de Lijkbezorging en nader uitgewerkt in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Het van toepassing verklaren van de meldingsprocedure op levensbeëindiging door een arts zonder verzoek van de patiënt (bij voorbeeld bij pasgeborenen, comateuze patiënten, wilsonbekwamen) vormde daarbij een nieuw element. Ook dit handelen van een arts dient toetsbaar te zijn. Maar, anders dan bij euthanasie en hulp bij zelfdoding (beide op verzoek), waarbij als regel *niet* vervolgd zal worden indien de arts zorgvuldig heeft gehandeld volgens de criteria als in de jurisprudentie ontwikkeld, zal in geval van levensbeëindiging zonder verzoek in beginsel *wel* tot vervolging worden overgegaan, zodat de rechter de zaak kan beoordelen. Jurisprudentie daarover ontbreekt namelijk.

Dit standpunt ten aanzien van het vervolgingsbeleid is bij herhaling door kabinet en Kamer bevestigd.

De behandeling van de wet zelf in beide Kamers werd eind 1993 afgerond.

Ook over de AMvB moest het parlement zich uitspreken. Op 12 april 1994 vond de behandeling daarvan plaats in de Tweede Kamer. Onderwerp van dat debat vormde de - ten opzichte van de daarvoor gehanteerde - gecorrigeerde vragenlijst, die onderdeel uitmaakt van de AMvB. De vragen zijn puntiger geformuleerd, zodat uit de beantwoording een beter inzicht verkregen kan worden m.b.t. de situatie waarin de patiënt zich naar medisch inzicht bevindt, maar ook met betrekking tot de beoordeling van die situatie door de patiënt zelf. Een aparte paragraaf is gewijd aan euthanasie en hulp bij zelfdoding bij patiënten met een psychische aandoening; anders dan bij patiënten met een lichamelijke ziekte of aandoening is het bij deze patiënten immers moeilijk vast te stellen of er sprake is van een weloverwogen

verzoek, of de patiënt in staat is zijn wil te bepalen, of de doodswens inherent is aan zijn psychische aandoening; ook het oordeel van een andere geconsulteerde arts (psychiater) is hierbij en bij de vraag of er sprake is van ondraaglijk en uitzichtloos lijden en of er behandelingsalternatieven zijn, belangrijk.

Met de AMvB, inclusief de vragenlijst, kon de PvdA-fractie instemmen. De Eerste Kamer heeft de AMvB zonder behandeling aanvaard. Het verschil van mening dat tussen PvdA-fractie en minister Hirsch Ballin rees over diens opvatting dat de arts, indien overigens aan alle zorgvuldigheidscriteria is voldaan, toch niet vrijuit gaat indien de patiënt niet in een “stervensfase” verkeerde op het moment dat euthanasie werd toegepast, leek tijdens het debat opgelost. De minister sloot zich aan bij de opvatting van de PvdA, nl. dat “stervensfase” een onhanteerbaar begrip is (de jurisprudentie bovendien voor dit zorgvuldigheidscriterium te weinig aanknopingspunten biedt), maar dat het moet gaan om de vraag: is men uitbehandeld, bestaat er geen reëel behandelingsperspectief?

In het arrest van de Hoge Raad d.d. 21 juni 1994 in de zaak tegen de psychiater Chabot gaf het hoogste rechtscollege onder meer aan dat het voor een beroep op overmacht door een arts niet relevant is of er sprake is van een stervensfase. De vraag of het arrest overigens consequenties heeft voor het vervolgingsbeleid zal door het volgende kabinet moeten worden beantwoord.

Met de nu wettelijk verankerde verantwoordingsstructuur kan de arts de wens van de patiënt om ernstig lijden te bekorten en waardig te mogen sterven honoreren. Het vervolgingsbeleid inzake euthanasie en hulp bij zelfdoding is gebaseerd op de wet (Wetboek van Strafrecht) en de uitleg die daaraan in de jurisprudentie is gegeven. In het Regeerakkoord is vastgelegd dat de huidige meldingsprocedure binnen twee jaar zal worden geëvalueerd.

Studiefinanciering

In de verslagperiode werd door kabinet en parlement besloten de bezuinigingsmaatregelen zo veel mogelijk te zoeken op de overdrachtsuitgaven; de investeringen werden ontzien. Voor de studie-

financiering had dat opnieuw een aantal kortingsmaatregelen tot gevolg:

- Voor studerenden in het VBO, MAVO, HAVO en VWO werd de basisbeurs gebracht op het niveau van de kinderbijslag. De lagere inkomens werden gecompenseerd in de aanvullende studiefinanciering.
- In het Hoger Onderwijs werd controle op de studievoortgang ingevoerd (de tempobeurs); de beurs voor studerenden die niet aan een minimumnorm van 25% van de jaarlijkse studielast voldoen, wordt omgezet in een lening. Met ingang van het studiejaar 1995-1996 zal deze studienorm verhoogd worden tot 50% van de studielast.
- Besloten werd om de basisbeurs stapsgewijze te verlagen. De eerste tranche van de verlaging van de basisbeurs zal ingaan op 1 januari 1995, de tweede precies een jaar later. Studerenden uit lagere inkomensgroepen worden voor de verlaging gecompenseerd in de aanvullende studiefinanciering.
- Met betrekking tot de OV-studentenkaart werd in onderhandelingen met de NS besloten tot invoering van een keuzemogelijkheid voor ofwel gratis reizen door de week met korting in het weekend (weekkaart) of andersom (weekendkaart).

Met name omdat door middel van de aanvullende studiefinanciering de toegankelijkheid van het onderwijs voor alle inkomensgroepen gewaarborgd blijft, stemde de fractie in met de kabinetsvoorstellen.

De fractie bepleitte op onderdelen:

1. de WSF niet langer te koppelen aan leeftijd, maar aan het onderwijs ná HAVO en VWO;
2. het sparen van studiepunten mogelijk te maken;
3. de mogelijkheid van kwijtschelding van studieschuld ingeval iemand langdurig is aangewezen op een uitkering;
4. belastingvrijstelling van de OV-kaart, en
5. het bezien van de mogelijkheid van een lagere rente.

De belastingvrijstelling van OV-kaart en basisbeurs werd toegezegd.

De kwijtschelding van studieschuld bij een laag inkomen werd reeds voldoende gerealiseerd geacht (kwijtschelding na 15 jaar). Het sparen van studiepunten achtte het kabinet in de toekomst (bij een hogere studievoortgangsnorm) haalbaar. Wat betreft een lagere rente voor de studieschuld werd geen ruimte aanwezig geacht (de marktrente geldt), en het loskoppelen van de WSF van de leeftijd voor studerenden in het Hoger Onderwijs werd afgewezen.

Stelselwijziging ziektekostenverzekering

Het plan-Simons is “mislukt” verklaard, de verschillen tussen ziekenfonds en particulier zijn niet weggenomen, het is niet gelukt om één moderne ziektekostenverzekering voor iedereen tot stand te brengen, waarbij de premie voor het grootste deel inkomensafhankelijk geheven wordt. De oppositie tegen het plan-Simons en de lobby van de diverse belangengroeperingen waren te sterk. In het Regeerakkoord is onder andere afgesproken dat ziekenfonds en particuliere verzekering naar elkaar toe moeten groeien, zonder dat er sprake zal zijn van een nieuw einddoel, een nieuwe stelselwijziging; daarvoor lopen de einddoelen van de drie regeringsfracties ook te veel uiteen.

Wet-Van Otterloo

Per 1 juli 1994 hebben 65-plussers met een inkomen kleiner dan f 30.500 *per persoon* per jaar toegang gekregen tot het ziekenfonds. Omdat de AOW per individu wordt berekend betekent dit voor een alleenstaande : f 12.693,- aanvullend pensioen per jaar + 70% AOW; voor gehuwden : f 18.120,- aanvullend pensioen per persoon, per jaar, + 50% AOW

De inkomensgrens van f 30.500,- is gelijk aan 74% van de bruto ziekenfondsloongrens verminderd met de 50% AOW uitkering zoals die voor gehuwden geldt.

In 1986 werd de zogenaamde bejaardenverzekering opgeheven. Dat had tot gevolg dat iemand die gedurende de laatste twee jaar vóór pensionering particulier verzekerd was dat ook na het bereiken van de 65-jarige leeftijd moest blijven. Ook wanneer iemand bijvoorbeeld het laatste jaar door een promotie net boven de ziekenfondsgrens uitkwam, maar na pensionering alleen inkomsten uit AOW had bestond de mogelijkheid van toetreden tot het ziekenfonds niet. Dat betekende

dat sommige mensen met een laag inkomen gedwongen waren zich te verzekeren via de dure particuliere standaardpakketpolis, terwijl anderen met inkomsten uit AOW plus een flink pensioen wèl in het ziekenfonds mochten blijven.

De Partij van de Arbeid heeft steeds gepleit voor één verzekering voor iedereen (dus ook voor mensen ouder dan 65 jaar) met een premie die (voor het grootste deel) inkomensafhankelijk wordt geheven via de belastingdienst. De behandeling van het plan-Simons in de Kamer maakte duidelijk dat een dergelijke verzekeringsvorm niet op een meerderheid in de Tweede Kamer mag rekenen.

In Nederland geldt wel een inkomensafhankelijk systeem voor toetreding tot het ziekenfonds. Dit gold vóór het van kracht worden van de Wet-Van Otterloo niet voor 65-plussers. Van Otterloo vond dat ook 65-plussers recht hebben op een ziektekostenverzekering die rekening houdt met hun inkomen. Doel van de wet van Otterloo is om voor die groep 65-plussers met een laag inkomen en relatief zware lasten door de hoge ziektekostenpremie, toetreding tot het ziekenfonds te regelen. De Partij van de Arbeid streeft ernaar om de inkomensgrens voor 65-plussers voor het ziekenfonds te verhogen naar f 33.600,- per persoon per jaar omdat dan de zogenaamde netto/netto-koppeling geldt. Dat wil alleen maar zeggen dat de AOW voor wat betreft het netto besteedbaar inkomen is gekoppeld aan het netto minimumloon. Het lijkt dus alsof de grens voor 65-plussers veel lager ligt, maar f 58.100,- en f 30.500,- zijn bruto bedragen. Bij een grens van f 33.600,- per persoon per jaar krijgt een 65-plusser netto hetzelfde als een 65-minner bij f 58.100,-. Recent is besloten tot invoering van de zogenaamde ouderenaf trek. Dat betekent dat deze grens van f 33.600,- iets verlaagd zal kunnen worden.

Minister Borst-Eilers heeft de Tweede Kamer laten weten dat het kabinet de ziekenfondsgrens voor 65-plussers niet per 1 januari 1995 zal verhogen, maar dat pas bij de evaluatie nadere besluiten genomen zullen worden. De gebruikelijke indexerings voor 1995 is wel toegepast zodat de inkomensgrens voor ouderen is vastgesteld op f 30.950,- per persoon, per jaar.

Volgens de laatste berichten van de Ziekenfondsraad zijn 180.000 mensen van de particuliere verzekering overgegaan naar het zieken-

fonds en zijn 60.000 mensen van het ziekenfonds naar de particuliere verzekering gegaan.

Veel ouderen hebben de fractie geschreven over de gevolgen van de Wet-Van Otterloo; soms wordt op problemen gewezen die vóór invoering van dit wetsvoorstel ook al bestonden, bijvoorbeeld het feit dat inkomen uit vermogen of lijfrente nooit meetelt voor de toelating tot het ziekenfonds zodat "rijke" mensen zich via het ziekenfonds kunnen verzekeren.

Volgend jaar zal de Wet-Van Otterloo worden geëvalueerd. Dan zullen alle reacties en gesignaleerde problemen daar opnieuw bij betrokken worden. De Partij van de Arbeid wil, zeker per 1-1-1996 de netto/netto-koppeling tot stand brengen. Verder vinden wij dat het inkomensbegrip van de Ziekenfondswet veranderd zou moeten worden. Nu is het zo dat alleen inkomen uit arbeid meetelt voor de toelating tot het ziekenfonds. Lijfrente en rente uit vermogen behoren daar niet bij. Het wordt technisch moeilijk om rente uit vermogen mee te laten tellen, wel wordt bekeken of inkomsten uit lijfrente voortaan meegeteld kunnen worden. Daarvoor moet de Ziekenfondswet gewijzigd worden.

Convergentiewet voor ziektekostenverzekeringen

In het Regeerakkoord staat dat het volksgezondheidsbeleid in de komende regeerperiode minder gericht zal zijn op einddoelen, maar meer op het bereiken van bereikbare maatregelen met een "no regret"-karakter. Dit betekent dat de maatregelen niet strijdig mogen zijn met de verschillende einddoelen van de coalitiepartners.

In het Regeerakkoord wordt ook de Wet op de Convergentie aangekondigd. Convergentie betekent volgens het Regeerakkoord het tot stand brengen van een zelfde pakket voor ziekenfonds en particuliere verzekering en het geleidelijk naar elkaar toegroeien van de wijze van premieheffing.

Voor de Partij van de Arbeid betekent convergentie dat het onderscheid tussen ziekenfondsverzekering en particuliere verzekering wordt opgeheven doordat beide verzekeringssystemen opgaan in één verzekering binnen het sociale zorgsysteem voor iedereen en niet: opheffing van het sociale systeem (ziekenfonds) en introductie van

een particuliere schadepolis voor iedereen die via een nominale premie wordt gefinancierd. Begin volgend jaar zal het kabinet een eerste notitie over convergentie naar de Tweede Kamer sturen.

Joegoslavië

Politiek en militair is de situatie in Bosnië-Herzegovina in deze periode nauwelijks veranderd. De vanaf medio 1992 opgetreden intensivering van de Servische expansiepolitiek in de voormalige Joegoslavische republiek zette zich onverminderd voort; etnische zuiveringen en deportaties namen toe.

Eind augustus 1992 vond de conferentie van Londen plaats. De soevereiniteit van Bosnië werd opnieuw bevestigd; de internationale gemeenschap maakte allerlei afspraken om de eenheid van Bosnië te garanderen. De Veiligheidsraad zou een internationale vredesmacht instellen om op de naleving van een wapenstilstand toe te zien, om toezicht te houden op militaire manoeuvres, het beleg van de steden zou worden opgeheven, alle troepen zouden worden ontwapend en de zware wapens zouden onder internationaal toezicht worden geplaatst. Eerder in augustus had de Veiligheidsraad resolutie 770 aangenomen waarin om de inzet van "alle noodzakelijke middelen" werd gevraagd voor de begeleiding/beveiliging van humanitaire konvoien. Het mandaat van UNPROFOR was daarmee aanzienlijk uitgebreid.

Maar net als eerdere afspraken werden ook de Londen-plannen niet nageleefd. De zogenaamde permanente vredesconferentie, zoals afgesproken in Londen, werd voortgezet. In dat kader werd begin 1993 het zogenaamde plan-Vance/Owen gepresenteerd. Het betrof een pakket voorstellen voor een gedecentraliseerd Bosnië. Met behoud van deze republiek als formele eenheid, voorzag dit plan in de opdeling van Bosnië in gebieden voor Serviërs, Moslims en Kroaten. Verschillende corridors zouden de gebieden verbinden. Heel even leek hierbij sprake te zijn van een doorbraak; de EG en de VN stonden achter het plan, evenals de Kroatische en Servische presidenten Tudjman en Milosevic. De Bosnische Kroaten en Moslims gingen ermee akkoord, en dat gold zelfs in eerste instantie voor de Bosnisch-Servische leider Karadzic. Uiteindelijk werd het plan echter afgewezen tijdens een referendum onder de Bosnische Serviërs. De internationale gemeenschap

sprak van een niet legitieme volksraadpleging, maar legde zich uiteindelijk toch neer bij de negatieve uitslag. Niet in de laatste plaats omdat men terugdeinsde voor de consequenties van het plan; voor de uitvoering daarvan zou de militaire aanwezigheid aanzienlijk moeten worden opgevoerd, en daarvoor bestond weinig animo. De oorlog in Bosnië ging in alle hevigheid verder.

In de zomer van 1993 werd door de permanente leden van de Veiligheidsraad plus Spanje een actieplan gepresenteerd. Voor het eerst werd de opdeling van Bosnië als een voldongen feit geaccepteerd. Op het actieplan kwam veel kritiek; het kwam neer op een beloning van de Servische agressie, het was totstandgekomen zonder inspraak van de Europese Gemeenschap en het correspondeerde niet met de onderhandelingen in Genève. De Veiligheidsraad had ondertussen resoluties 824 en 836 aangenomen. Daarin werden Sarajevo, Tuzla, Zepa, Gorazde, Bihac en Srebrenica tot 'veilige zones' bestempeld; lidstaten of groepen van lidstaten en UNPROFOR kregen toestemming om gebruik te maken van alle noodzakelijke middelen om een einde te maken aan de beschietingen van deze 'safe areas'. Deze 6 steden bevonden zich in de gebieden die in het Vance/Owen-plan deel uitmaakten van de provincies waarin de moslimbevolking in de meerderheid was. Uitvoering van beide resoluties was dus direct gerelateerd aan uitvoering van het Vance/Owen-plan.

De onderhandelingen in Genève werden voortgezet onder leiding van Owen en Stoltenberg. In augustus 1993 werd een nieuwe vredesregeling voorgelegd. Kern daarvan was de oprichting van een "Unie van Republieken van Bosnië-Herzegovina"; daarin zou de staatsinrichting van de Unie met drie constituerende republieken worden geregeld. Dit plan werd door de Bosniërs afgewezen; het gebied dat aan hen werd toebedeeld was niet voldoende om een levensvatbare deelrepubliek te stichten. Bovendien was onduidelijk hoe de Unie in de praktijk de relaties met de drie constituerende republieken zou moeten regelen. De Bosnische Serviërs eisten een opdeling van Sarajevo. De situatie in de Bosnische hoofdstad verergerde met de dag. Op 11 april 1994 vonden er luchtacties van de NAVO plaats, waarna een zekere verbetering van de situatie in Sarajevo optrad. De zware wapens van in de eerste plaats de Bosnische Serviërs moesten binnen een straal van 20 kilome-

ter worden teruggetrokken of onder VN-toezicht worden geplaatst. In juli 1994 kwam de net opgerichte Contactgroep (VS, Rusland, Frankrijk, Groot-Brittannië en Duitsland) met een nieuwe, en vooral snog laatste vredesplan, een nieuwe territoriale verdeling van Bosnië: 51 procent voor de kort daarvoor afgesproken Moslim-Kroatische federatie en 40 procent voor de Bosnische Serviërs.

Gedurende deze periode spitste de discussie zich toe op de vraag in hoeverre de internationale gemeenschap bereid en in staat was om meer militaire middelen te gebruiken. Daarbij was de vraag in hoeverre politieke doelen, voorzover die bestonden, gediend waren met een militaire interventie. De NAVO en de WEU waren betrokken geraakt bij de uitvoering van resoluties m.b.t. het embargo tegen Klein-Joegoslavië, het verbod op vliegbewegingen boven Bosnië en het geven van luchtsteun aan UNPROFOR-troepen in gevallen van agressie van de kant van de Bosnische Serviërs. Nederland had een belangrijk aandeel in de internationale militaire inspanningen, met o.a. bijdragen aan UNPROFOR, verbindingsofficieren in Sarajevo, een transporteenheid, F-16's ter uitvoering van de NAVO-operatie Deny Flight, fregatten in het kader van de NAVO/WEU-operatie in de Adriatische Zee. In het voorjaar van 1994 werd een bataljon van de Luchtmobiele brigade ingezet in het kader van de safe-areas.

De PvdA-fractie was voorstander van het opvoeren van de militaire druk, maar beseftte dat internationaal geen animo bestond voor grootschalig ingrijpen. In deze context was het van veel groter belang dat VN-resoluties daadwerkelijk werden geïmplementeerd. Dat de druk op Servië kon worden opgevoerd en dat er een halt kon worden toegevoerd aan de ontduiking van het embargo tegen Klein-Joegoslavië. Militaire middelen dienden te worden gebruikt ter beveiliging van humanitaire transporten en voor het creëren en beveiligen van veiligheidszones. Ten aanzien van de verschillende internationale vredesvoorstellen werd consistent aan het standpunt vastgehouden dat het primair aan de Bosniërs was om te bepalen wat een aanvaardbaar compromis was. In die zin deelde de PvdA de kritiek van de regering op het plan-Owen/Stoltenberg voor een niet duidelijk gedefinieerde Unie. Nederland en de EG konden slechts akkoord gaan met een vredesregeling als daarin een levensvatbare Bosnische deelrepubliek

werd voorzien en als Servië en Kroatië garandeerden dat zij zich daaraan zouden houden. Het actieplan van de leden van de Veiligheidsraad werd door de PvdA als een klap in het gezicht van de Europese samenwerking op het gebied van de buitenlandse politiek beschouwd. Van Nederland kon niet verlangd worden dat het bereid zou zijn om mee te werken aan de uitvoering van allerlei beslissingen waaraan het part noch deel had. Eerdere afspraken (het Vance/Owen-plan) waren in de prullenbak gegooid, en bovendien, het actieplan voorzag niet in de instelling van veilige zones. En juist dit was in deze fase van het conflict de primaire taak van de internationale gemeenschap: de bescherming van de bevolking tegen het geweld.

Europa

Het Europese integratieproces wordt wel eens vergeleken met de processie van Echternach: twee stappen vooruit, één achteruit. Ook in deze verslagperiode zijn er positieve en negatieve ontwikkelingen geweest.

Als positief kunnen o.a. worden aangemerkt:

- de ratificatie en implementatie van het Europese Unieverdrag van Maastricht en de daarmee verbonden versterking van de bevoegdheden van het Europees Parlement;
- de ontwikkeling van de relaties met de Midden- en Oosteuropese landen (MOE-landen) zowel op politiek vlak (b.v. het stabiliteitspakt) als op economisch vlak (o.a. de Europa-akkoorden);
- de overeenkomst over een nieuw Eigen Middelen Besluit voor de periode 1995/1999 en de daarmee samenhangende verdeling van de structuurfondsen;
- de totstandkoming van een GATT-akkoord als afsluiting van de Uruguay-ronde en de oprichting van een nieuwe Wereld Handels Organisatie;
- de acceptatie van het Witboek van Delors als basis voor een gemeenschappelijke aanpak van de werkloosheid (ruim 17 miljoen);
- het succesvol afronden van de uitbreidingsonderhandelingen met Oostenrijk, Finland, Zweden en Noorwegen.

Alhoewel een aantal van deze positieve ontwikkelingen nog niet hun definitieve beslag hebben gekregen, heeft de Tweede-Kamerfractie van de PvdA haar politieke instemming bij verschillende aangelegenheden al ondubbelzinnig verwoord.

Tegenover deze positieve ontwikkelingen moeten ook de negatieve elementen worden opgesomd, zoals:

- het Ioannina-compromis waarbij onder druk van het Verenigd Koninkrijk is besloten de blokkerende minderheid, dus het aantal landen dat een besluit kan tegenhouden, niet zonder meer aan te passen bij de uitbreiding van de Unie op 1 januari 1995. Daarmee wordt de besluitvorming na de uitbreiding bemoeilijkt en in het beste geval vertraagd.
- de slechte opkomst, onder andere in Nederland, bij de Europese verkiezingen. Daarmee worden de referenda na het Verdrag van Maastricht nog eens bevestigd n.l. dat het draagvlak voor de Europese Unie bij de bevolking gering is en dat hieraan veel aandacht moet worden besteed o.a. door een meer democratische en open besluitvorming;
- de onvoldoende controle op de uitgaven van de Unie door de lidstaten waardoor de fraude met vooral de landbouwsubsidies en de structuurfondsen eerder lijken toe dan af te nemen. Ook de royale administratie-uitgaven van de instellingen (salarissen, gebouwen, onkostenvergoedingen, campagne- en voorlichtingskosten) zijn terecht een toenemende bron van kritiek;
- de regelmatige verstoring van de interne markt door nationale overheidssubsidies voor o.a. de luchtvaart, de staalindustrie enz. Op deze manier worden grote bedragen besteed om kunstmatig de werkgelegenheid in de eigen industrie althans op de korte termijn in stand te houden. Terwijl anderzijds de stimulering van de werkgelegenheid via de uitvoering van grote Europese infrastructuurnetwerken, zoals o.a. in het Witboek van Delors is voorgesteld, dreigt vast te lopen op de blokkade om tot een Europese medefinanciering te komen via het uitschrijven van Europese leningen;
- de moeizame ontwikkeling van zowel het Gemeenschappelijk Buitenlands- en VeiligheidsBeleid als van de zogenaamde JuBi-pijler (justitiële en binnenlandse veiligheidsaangelegenheden). Voor beide pijlers geldt dat we te maken hebben met intergouvernementele samenwerking;
- de blokkade door een aantal (zuidelijke) landen en het VK tegen de invoering van een Europese energieheffing, waardoor de Unie niet aan de Rio-verplichting betreffende CO₂-uitstoot dreigt te voldoen.

Samen met de PvdA-Eurodelegatie probeert de fractie ook op deze terreinen vooruitgang te bewerkstelligen.

Inmiddels is de discussie over de InterGouvernementele Conferentie van 1996 (IGC'96) van start gegaan. Het gaat hierbij om een herziening van het Verdrag van Maastricht waarbij met name de democratisering van de besluitvorming en de samenstelling van de diverse Europese organen centraal zullen komen te staan. Dit laatste is vooral van belang in verband met een verdere uitbreiding van de Unie tot mogelijk zo'n 25 à 27 Europese landen.

Verskillende concepten voor het functioneren van een dergelijke Unie zijn inmiddels openbaar gemaakt. Variërend van het Europa à la carte (Major), het Europa van de concentrische cirkels (Balladur), het Europa van meer snelheden (Lamassoure) tot het Europa met een kerngroep van 5 van de 6 oprichters van de EG (Stäuble).

Voor de PvdA-fractie is een 2/meer-snelheden concept alleen aanvaardbaar als uiteindelijk tot een gemeenschappelijk doel wordt gekomen. Kortom wèl voor een 2/meersnelhedenbeleid voor de korte termijn, tegen 2/meersnelheden voor de langere termijn èn tegen opting-outs zoals die in het Verdrag van Maastricht zijn vastgelegd voor de VK en Denemarken met betrekking tot het Europees monetair beleid en voor de VK voor het Europees sociaal beleid.

Uit de verschillende reacties op deze concepten wordt nu al duidelijk dat een verdere uitbouw van de Unie alleen dan haalbaar is als alle partners het vooraf eens kunnen worden over een gemeenschappelijk eindmodel. In deze context juicht de fractie de verbetering van de bilaterale relaties met o.a. Frankrijk, Duitsland en België door het kabinet Kok ten zeerste toe.

De regering heeft toegezegd in een viertal IGC-nota's een eigen bijdrage aan deze discussie te ontwikkelen die op korte termijn in de Kamer zullen worden besproken. Daarmee wordt het debat over Europa in een vroeg stadium publiek gevoerd en getracht ook de Nederlandse bevolking er beter bij te betrekken.

Voor de PvdA-fractie staan hierbij twee uitgangspunten centraal, die eveneens zijn vastgelegd in het Regeerakkoord nl.:

1. de versterking van de democratische besluitvorming b.v. door aan *alle* meerderheidsbesluiten in de Raad, het medebeslissingsrecht van het EP te koppelen (verdieping);
2. de versterking van de stabiliteit in Europa door o.a een verdere verankering van de MOE-landen aan de Westeuropese instellingen als NATO, WEU en de Europese Unie met als doel het volledige lidmaatschap van die landen (verbreding).

De vraag hoe de positie van met name de kleinere landen in zowel de Raad, de Commissie als het EP in een Unie van meer dan 20 landen herkenbaar kan blijven, zal nog veel discussie vragen. Kwesties als het aantal stemmen per lidstaat in de Raad en in het EP, het aantal commissarissen in de Commissie, de roulatie van het voorzitterschap van de Raad en de samenstelling van de Trojka, maar ook het aantal werktalen enz. zijn hier nauw mee verbonden. De perikelen rond de opvolging van Delors, waarbij de twee grotere lidstaten een bepalende rol zouden hebben willen spelen, hebben de gevoeligheden op dit punt nog eens duidelijk aangetoond. Zowel oud-premier Lubbers als de Belgische premier Dehaene zijn hier hard mee geconfronteerd.

Daarmee zij overigens niet gezegd dat de “compromis”-opvolger, premier Santer van Luxemburg, een minder goede keuze is. Zijn eerste optreden bij de verdeling van de portefeuilles over de 21 (!) nieuwe commissarissen heeft een goede indruk gemaakt. De taak die de Nederlandse commissaris bij de totstandkoming van het “grote” Europa heeft gekregen onderstreept nog eens het belang dat de regering en de Kamer hieraan geven.

Toelating en opvang asielzoekers

In de verslagperiode is het aantal asielzoekers sterk toegenomen. Deels is dit veroorzaakt door grote aantallen vluchtelingen uit het voormalig Joegoslavië, die vrijwel allemaal de zogeheten “onthemden-status” kregen. Aanvankelijk werden de meesten van hen in aparte (nood-)centra ondergebracht, maar gaandeweg werden zij op eenzelfde wijze opgevangen als andere asielzoekers en gedoogden.

Door de snelle stijging van het aantal asielverzoeken - die door het “verwerkingsapparaat” van Justitie niet bij te benen was - kwam de opvang onder grote druk te staan. Niet alleen deden steeds weer nieu-

we asielzoekers een beroep op opvangcapaciteit, ook stagneerde de doorstroming van asielzoekers met een (verblijfs-)status naar ROA-woningen (Regeling Opvang Asielzoekers) en de reguliere huisvesting in gemeenten. Een gigantische “verstopping” was het resultaat. Verspreid over zo’n 100 accommodaties (opvangcentra, asielzoekerscentra, tijdelijke en noodopvangcentra) waren op een gegeven moment vele duizenden asielzoekers ondergebracht. De één met een vluchtelingenstatus, de ander met een (voorlopige) vergunning tot verblijf, weer een ander als “gedoogde”, “onthemde” of “onuitzetbare” en velen nog steeds in afwachting van het verdere verloop van de procedure. Zelfs bleek het nodig te zijn tijdelijk een tentenkamp in te richten. Omdat de PvdA-fractie bleef en blijft vasthouden aan een individuele behandeling van elk asielverzoek, heeft zij zich in de verslagperiode met succes verzet tegen het zonder meer instellen van quota of het direct heenzen van asielzoekers. Wel heeft de fractie het initiatief genomen om asielzoekers met een op het eerste oog duidelijk kansloos asielverzoek, uit te sluiten van de opvangvoorzieningen. Dit mede om het zogeheten “asieltoerisme” tegen te gaan.

Ten einde de opvangproblematiek beheersbaar te maken om de verantwoordelijkheden beter te spreiden over de verschillende overheidsniveaus, is mede op initiatief van de PvdA-fractie een scheiding aangebracht tussen enerzijds statushouders (erkende vluchtelingen en degenen met een vergunning tot verblijf, VTV) en anderzijds degene die nog in procedure zijn. Alleen de laatste categorie zal in de toekomst nog in de centrale opvang ondergebracht worden, terwijl de statushouders onder verantwoordelijkheid van de gemeenten aldaar gehuisvest moeten worden. Gemeenten ontvangen daartoe de middelen, alsmede de beleidsinstrumenten (“nieuwkomersbeleid”).

Een aparte categorie asielzoekers wordt gevormd door de duizenden die strikt genomen niet in aanmerking komen voor de vluchtelingenstatus of VTV, maar die om humanitaire redenen niet teruggestuurd kunnen worden naar hun land van herkomst. Deze “gedoogden” ontvangen een voorlopige verblijfsvergunning, die onder voorwaarden na drie jaar omgezet kan worden in een definitieve. De PvdA-fractie heeft de mogelijkheden voor deze categorie op educatie en werk altijd benadrukt, hetgeen tot beleidsaanpassingen heeft geleid. Een moeilijk

hanteerbaar probleem bleef dat van de zogeheten “technisch niet-uitzetbaar”, ofwel (afgewezen) asielzoekers van wie de identiteit niet kan worden vastgesteld, wier papieren verdwenen waren of die door hun land van herkomst niet teruggenomen konden worden. In de verslagperiode is begonnen met het ontwikkelen van plannen om voor deze mensen specifieke verblijfscentra in te richten, hetgeen door de PvdA-fractie zeer kritisch gevolgd wordt. Daarbij speelt ook een rol dat van onze kant wel herhaaldelijk is gewezen op de gang van zaken rond het “Grenshospitium” in Amsterdam, waar kansloos geachte asielzoekers worden vastgehouden totdat terugkeer mogelijk is òf dat toch de procedure verder doorlopen mag worden. Is allebei onmogelijk, dan kan de overheid niets anders doen dan na enkele maanden de desbetreffende personen vrij te laten, waarna deze doorgaans opgaan in de illegaliteit. Dit laatste gebeurt enige tientallen keren per jaar.

Overigens heeft de PvdA-fractie tegenover alle geluiden die pleiten voor een nog soberder opvang altijd gesteld dat een humane en toereikende opvang voorkomt dat meer asielzoekers uiteindelijk in de illegaliteit opgaan. Dit laatste aspect wordt in de discussies over de “toestroom” van asielzoekers steeds meer veronachtzaamd.

In de verslagperiode is de opvang van de asielzoekers verzelfstandigd in de vorm van het zelfstandig bestuursorgaan, de COA (Centrale Opvang Asielzoekers). Deze COA kan doelgerichter, doelmatiger en flexibeler opereren dan de overheid zelf.

Aan het eind van de verslagperiode is besloten “aanmeldcentra” aan de grens met Duitsland en België in te richten, waar het asielverzoek moet worden ingediend en waar tevens een eerste beoordeling op de “asielkans” wordt verricht. Niet onvermeld mag blijven dat steeds meer minderjarige asielzoekers zonder begeleiding ons land binnenkomen. Voor hen is een speciale opvangvoorziening (“Valentijn” in Nunspeet), maar deze is niet toereikend. Teveel kinderen verblijven tussen volwassenen in reguliere opvangcentra, met alle ongewenste gevolgen van dien.

Voor wat betreft onderwijs, recreatie en de mogelijkheid om werk te verrichten zijn op initiatief van de PvdA-fractie de regels voor asiel-

zoekers in de Centrale Opvang verruimd. Met het verkorten van de duur van de procedures heeft dit een wezenlijke bijdrage geleverd aan een kwaliteitsverbetering van het verblijf van asielzoekers in de centrale opvang. Of uiteindelijk ook de gemiddelde verblijfsduur verkort kan worden, hangt vooral af van de beschikbaarheid van betaalbare woningen in de gemeenten. En daar zat in de verslagperiode de “bottle-neck”. Terwijl decentrale opvang aanzienlijk goedkoper is dan Centrale Opvang, bleek het toch noodzakelijk om teveel mensen te lang in de centrale opvang te huisvesten.

In de verslagperiode is de Vreemdelingenwet gewijzigd met het oogmerk de lengte van de procedures te beperken. Te veel mensen blijven te lang in de procedures waardoor de doorstroming naar andere voorzieningen stagneert. Het voorstel van de regering het hoger beroep in vreemdelingenzaken af te schaffen heeft tot veel discussie geleid maar is uiteindelijk in licht gewijzigde vorm aanvaard. De discussie over dit punt is echter, zowel in eigen kring als daarbuiten nog niet afgerond. Naar aanleiding van een advies van de Hoge Raad, dat binnen afzienbare termijn wordt verwacht, zal dit opnieuw worden gezien.

Regeerakkoord en kabinetsformatie

De verkiezingsuitslag bleek bepalend voor de kabinetsformatie: weliswaar verloor de PvdA zwaar, maar ze werd toch de grootste partij. Deze uitslag met twee gezichten vertaalde zich in een kabinet, waarin de PvdA enerzijds haar eerste man premier zag worden, maar waarin anderzijds de invloed in zetels en portefeuilles moest teruglopen. Een kabinet met drie partijen was onvermijdelijk, de vraag was: “welke drie?”.

De kamerfractie heeft niet vooraf een voorkeur willen uitspreken. Een eerste verkenning naar de mogelijkheden een kabinet van de grootste winnaars met de grootste partij, paars dus, werd ingezet. Na een voorverkenning van Tjeenk Willink gingen drie informateurs (Van Aardenne, Vis en De Vries) aan de slag. Na een inventarisatie van te bespreken onderwerpen passeerden in de periode 19 mei - 27 juni 1994 tal van niet-financiële onderwerpen de revue. Het bleek mogelijk daarover overeenstemming te bereiken. Op 22 juni 1994 werd een pakket maatregelen op financieel-economisch terrein ter doorrekening

aangeboden aan het Centraal Plan Bureau. Onderhandelaars behielden voorbehouden ten opzichte van enkele maatregelen die in het pakket waren opgenomen. De onderhandelingen waren dus nog niet afgerond, maar de onderhandelaars zagen na de doorrekening mogelijkheden er gezamenlijk uit te komen.

Er waren voorbehouden bij bezuinigingen zoals die door het kabinet-Lubbers/Kok waren afgesproken, b.v. de prijsbijstelling en de IBA-operatie. Verder namen VVD en D66 afstand van ombuigingen op defensie en vond de VVD dat bezuinigingen op de infrastructuur te ver gingen. De PvdA gaf nog geen groen licht voor meer marktwerking bij de uitvoering van de WAO, terwijl VVD en D66 nadrukkelijk wilden open houden dat verdergaande maatregelen in de WW (referteis) en Algemene Bijstandswet bij het uitblijven van een volumedaling nodig zouden kunnen zijn. Met name de VVD hield open dat de hoogte van de bijstandsuitkering voor alleenstaanden nog aanpassing zou behoeven. Neerwaarts wel te verstaan...

Ondanks deze voorbehouden was er wel overeenstemming over een omvangrijk pakket maatregelen in de rijksbegroting en de sociale zekerheid, over loonkostenverlaging met name aan de onderkant van het loongebouw, over meer werk van langdurig werklozen in de zorg en de veiligheid, over onderwijs en volksgezondheid. De doorrekening van het CPB was zodanig dat de informateurs van oordeel waren dat een goede basis was gelegd voor werkgelegenheid, inkomensontwikkeling en tekortreductie. Desalniettemin mislukt de poging tot vorming van een PvdA/VVD/D66-kabinet. De VVD wilde geen verantwoordelijkheid nemen voor oude taakstellingen, vooral waar deze niet specifiek waren ingevuld (IBA en prijsbijstelling). Datzelfde gold voor bezuinigingen op Defensie en infrastructuur. Het aanvullend eisenpakket van de VVD kwam er op neer dat hetgeen men niet wilde bezuinigen binnen de rijksbegroting maar moest worden gevonden in de sociale zekerheid. De VVD wil nu al afspraken maken over verdergaande maatregelen in de WAO voor het geval dat er geen volumedaling optreedt in 1995. Men wil een definitief besluit rond de z.g. parallelle privatisering van de AAW/WAO. De ingrepen in de WW en de Bijstandswet moeten worden aangescherpt, terwijl wat de VVD betreft gedurende de gehele regeerperiode feitelijk niet gekoppeld zal worden.

Noch Kok noch Van Mierlo kunnen met deze aanscherpingen (die voor een deel niet eens tijdens de onderhandelingen waren ingebracht) leven en de informateurs moeten dan ook hun werkzaamheden staken.

Op 28 juni 1994 verschijnt informateur Tjeenk Willink ten tweede male op het toneel. Hij moet een patstelling constateren. De PvdA wil nu een PvdA/CDA/D66-kabinet onderzocht hebben. D66 houdt vast aan paars, terwijl de VVD een CDA/VVD/D66-kabinet voor ogen heeft, evenals het CDA. Hoewel Tjeenk Willink een VVD-informateur aanbeveelt laten de aanbevelingen ruimte voor een onderzoek door een PvdA'er. Het staatshoofd reageert snel en geeft Wim Kok een informatieopdracht met het verzoek een regeerprogramma op hoofdlijnen te schrijven waarbij tevens aandacht moet worden gegeven aan de te nemen besluiten in het kader van de begroting 1995.

Voor de PvdA neemt vanaf dat moment waarnemend fractievoorzitter Jacques Wallage deel aan de onderhandelingen. Informateur Kok stelt in drie weken zijn "proeve" op. Van de vier grootste fracties wordt een oordeel gevraagd. Op 26 juli 1994 reageren de fracties. Met inachtneming van een aantal kanttekeningen reageren de fracties positief. Wel melden zij een aantal onderwerpen aan voor bespreking. De CDA-fractievoorzitter maakte het er niet eenvoudiger op door hoogte en duur van de WAO-uitkering aan de orde te stellen. Maar ook de PvdA stemt niet zonder meer in met de voorstellen van de informateur. Zo worden de sociale zekerheid, de positie van de ziekenfondsverzekerden, de studiefinanciering en het hoger onderwijs en de aanpak van de lastenverlichting in relatie tot de werkloosheidsbestrijding aangemeld voor nadere bespreking.

Na intensieve contacten tussen de onderhandelaars van VVD en PvdA trekt de informateur uit de adviezen van de vier gesprekspartners de conclusie dat opnieuw getracht moet worden een kabinet van PvdA/VVD/D66 te vormen. Op 29 juli 1994 benoemt het staatshoofd Wim Kok tot formateur. Drie weken later wordt volledige overeenstemming bereikt over program, zetelverdeling en personele bezetting. Op 22 augustus 1994 gaat het eerste kabinet-Kok aan de slag.

PVDA-FRACTIE IN HET EUROPEES PARLEMENT

De uitdaging

Grote kans dat u zich niet laat uitdagen. Traditie getrouw wordt het beleidsverslag met beleefde onverschilligheid voor kennisgeving aangenomen. Wij stellen u echter voor met deze traditie te breken. De nieuwe delegatie daagt u uit met haar in discussie te gaan over een aantal actuele en controversiële issues, die te lang onbesproken zijn gebleven. Liever een levendig debat en discussies op het scherp van de snede, dan de dood in de pot. Niets is immers zo slecht voor de politiek en de politici als isolement en afstandelijkheid.

Wij van onze kant willen die afstand graag overbruggen. Wij hebben de afgelopen maanden veel energie gestoken in een andere organisatie, die de bereikbaarheid, toegankelijkheid en profilering van de PvdA-Eurodelegatie in Nederland moet vergroten. De nieuwe PvdA-Eurodelegatie is door het congres immers met een nieuwe opdracht op pad gestuurd: maak zichtbaar wat je doet; versterk je contacten met de partij; werk meer samen met de Tweede Kamer; maak Europa toegankelijker. Het nieuwe PvdA-Eurodelegatie kantoor in Den Haag is daarvan een uitvloeisel. Een aantal nieuwe initiatieven: vergroting van onze aanwezigheid in Nederland, consequente contacten met de Tweede-Kamerfractie en het partijbestuur; meer werkbezoeken, gerelateerd aan actuele kwesties, meer zichtbaarheid bij maatschappelijke organisaties zijn in gang gezet. De aandacht voor onze profilering in de media is vergroot.

Maar het gaat niet alleen om organisatie, doch ook om de politieke inhoud. Ook de partij staat voor een uitdaging. U, die dit verslag wèl leest zal dat met ons eens zijn.

We noemen een paar belangrijke onderwerpen. Om te beginnen het simpele feit van de dramatisch lage opkomst bij de laatste Europese verkiezingen, waar met name Nederland een diepterecord vestigde

met minder dan 36% opkomst. De uitslag (10 CDA, 8 PvdA, 6 VVD, 4 D66, 2 SGP/GPV/RPF, 1 Groen Links) maakte overigens ook duidelijk dat vooral het CDA daarvan profiteerde. De PvdA bleef weliswaar op hetzelfde niveau van 5 jaar geleden, maar de uitslag stelde - gezien de eerdere peilingen en de Kameruitslag - toch teleur.

Een ander onderwerp is "1996", het jaar waarin een conferentie van regeringsleiders andermaal besluiten zal nemen over de bevoegdheidsverdeling tussen de lidstaten en de Unie, over besluitvormingsprocedures en dergelijke. Taaie materie misschien, maar wie zich de reacties op "Maastricht" herinnert weet dat dit debat ook gaat over democratie, de positie van de kleine landen en de vraag wat Europees en wat nationaal geregeld moet worden. Bovendien valt te verwachten dat deze onderwerpen te zijner tijd toch sterk de aandacht zullen trekken. En waarom dan niet nu, zonder grote tijdsdruk, het debat beginnen?

En ook zouden we graag nog willen praten over die paar zaken, waarover het nationale en het Europese partijprogramma geen uitsluitel geven, maar die vrijwel dagelijks op onze agenda staan.

En dan is er het vraagstuk van de mate van Europees overheidsingrijpen. Hoeveel vrije markt, hoeveel sociaal beleid, hoeveel milieupolitiek? De Unie moet meer zijn dan een grote open markt (een land als Groot-Brittannië probeert met alle middelen het daartoe te beperken!), maar hoeveel meer? Daar ligt overigens een uitvoerige, en nog niet gevoerde discussie met de Tweede-Kamerfractie.

En hoe groot mag de Unie vervolgens wel worden? Wanneer en onder welke voorwaarden kunnen de Middeneuropese landen toetreden? En hoe zit het met de Oosteuropese landen. Is het voorstelbaar dat Rusland ooit nog eens toetreedt? Hoeveel geld zijn we bereid daarvoor op tafel te leggen?

Wat leert de oorlog in Joegoslavië ons over het vermogen van de Unie om te komen tot een werkelijk gezamenlijk buitenlands beleid? Is dat voorlopig onhaalbaar, of moet er, zoals in Maastricht is afgesproken, wel degelijk snel voortgang worden geboekt met een gezamenlijk buitenlands en veiligheidsbeleid en is op enige termijn ook een gezamenlijk defensiebeleid wenselijk?

En ten slotte: Hoe maken we de Unie efficiënter, minder log of bureaucratisch, doorzichtiger en toegankelijker? En doet de Nederlandse regering echt alles om de instellingen, en met name het Europees Parlement, beter te kunnen laten werken?

De partij heeft ons op pad gestuurd om aan de oplossing van deze problemen te werken. Sinds de zomer van 1994 is de nieuwe delegatie hiermee begonnen. Zij doet dat met acht leden, die hun sporen in het Europees Parlement hebben verdiend, of die hun wortels hebben in Kamer, kabinet, partijbestuur en journalistiek. Natuurlijk wordt veel van het werk van de oude delegatie voortgezet. Verkiezingen betekenen echter altijd tot op zekere hoogte een breuk. Dat gold zeker voor de Europese verkiezingen. De delegatie heeft ook daarom gemeend een verslag te moeten schrijven, dat niet zozeer een gedetailleerd overzicht per beleidsterrein van ingenomen standpunten bevat, maar eerder bedoeld is om een verantwoording te schrijven met de uitgangspunten en de visie, waarmee wij aan het werk zijn gegaan. In de hoop dat ook dat helpt het broodnodige debat over de toekomst van Europa in de partij aan te gaan. Want de tijd dat de partij zich een Robertson Crusoë kon wanen, die heel wel in staat is zich alleen te redden, is voorbij. De partij, Nederland, noch Europa zijn eilanden. De mondialisering van de economie en de internationalisering meer in het algemeen perken de vrijheid van handelen in. De vraag hoe wij met die nieuwe werkelijkheid moeten omgaan, lijkt ons belangrijk genoeg voor een goede discussie. En liefst geruime tijd voor Sint Juttemis.

De uitgangspunten

1. Wij blijven geloven in het oorspronkelijke ideaal van de Europese integratie. De Unie vormt in onze ogen een nuttig instrument voor veiligheid en stabiliteit.
2. De grote, open Europese markt met relatief eerlijke concurrentieverhoudingen stimuleert de economische ontwikkeling en de werkgelegenheid in de Unie en in Nederland. Nederland profiteert sterk van de mogelijkheden die de Europese markt biedt. In die zin gaat het ons bij de Unie ook om simpel Nederlands eigenbelang, waarvoor wij bereid moeten zijn een prijs te betalen in de vorm van onze contributie en in de vorm van vermindering van de nationale handelingsvrijheid. Om die reden zijn wij voorstander van instand-

houding en verdere verbetering van de interne markt.

3. De Unie is op een aantal terreinen beter dan de individuele lidstaten in staat tot een efficiënte aanpak van de problemen. Het bevorderen van een open, eerlijke internationale handel, het vergroten van de werkgelegenheid, het verkleinen van milieuproblemen, het bijdragen aan de oplossing van (internationale) politieke conflicten. De Unie moet zich echter in de eerste plaats bemoeien met zaken, die op het plaatselijke, het regionale of het nationale niveau niet goed kunnen worden aangepakt.
4. Maastricht kende het Europees Parlement meer bevoegdheden toe. Tegelijkertijd maakte Maastricht de Unie niet democratischer, besluitvaardiger of efficiënter. In 1996 moeten bevoegdheden, zoals mede-wetgeving en mede-beslissing die voor een nationaal parlement zo gewoon zijn, beslist een feit worden op alle terreinen waar de Unie (d.w.z. de Raad) bij meerderheid beslist.
5. De Unie, zoals wij die voor ogen hebben, is voor de burger toegankelijk en doorzichtig, niet al te log en bureaucratisch, en zuinig met zijn middelen.

Belangrijke thema's

1. Werkgelegenheid

Het hoge werkloosheidspercentage is geen uniek Nederlands verschijnsel. De Europese Unie telt op dit moment zo'n 15 miljoen langdurig werklozen. Naast al datgene wat nationaal gedaan moet worden, is Europees beleid langs de lijnen van het Witboek werkgelegenheid van de Europese Commissie wenselijk. Kernpunten daarvan zijn enerzijds de versterking van de Europese concurrentiekracht, onder meer door verbetering van de infrastructuur en verlaging van de arbeidskosten, anderzijds de herverdeling van werk, onder meer door flexibele arbeidstijdverkorting, permanente mogelijkheden voor educatief verloop, om-, her- en bijscholing.

Inmiddels trekt de economische groei weer aan. Toch is de harde kern van de werkloosheid in omvang niet verminderd. Daarom is het plan-Delors nog steeds volstrekt actueel. Zowel nationaal als zeker ook communautair dient echter dringend financiering gevonden te worden om de voorstellen ten uitvoer te brengen. Er zou eens serieus overwo-

gen moeten worden de Unie leningsmogelijkheden voor dit doel te verschaffen. Meer in het algemeen is er alle aanleiding de discussie over een manier om de Unie echte eigen middelen te laten geven, nieuw leven in te blazen.

Belangrijk in dit verband is ook de milieu-, c.q. energieheffing. Verlaging van de kosten van arbeid en verhoging van de kosten van grondstoffen en energiegebruik hebben tegelijkertijd positieve effecten op het milieu en op de werkgelegenheid en is daarom om beide redenen dringend gewenst. Europese afspraken moeten hier zorgen voor het doorbreken van de op dit punt alom tegenwoordige "beg your neighbour"-mentaliteit.

Te midden van een mondialisering van de economie en de zich steeds verder verscherpende concurrentie-verhoudingen, dient de Unie zich te concentreren op die economische sectoren, waar zij sterk staat. Kennisintensiviteit is een kernbegrip. Voorkomen moet worden dat kennisintensieve sectoren voor Europa verloren gaan door concurrentie uit Japan en de VS. Na de computer-industrie en de micro-elektronica, dreigt de Unie nu de boot te missen bij de telematica. De Unie heeft daar een initiërende, coördinerende en activerende rol te spelen.

De Unie moet niet in alle sectoren willen meeconcurreren tegen de nieuwe industrielanden of de Oostaziatische tijgers. Zeker voor landen, waarvan wij de economische ontwikkeling altijd hebben willen bevorderen, geldt nu dat wij moeten aanvaarden dat zij hun plaats in de wereldeconomie veroveren. Het probleem van dumping even terzijde gelaten, moet Europa bereid zijn haar markten open te houden voor produkten, die gewoon door lagere produktiekosten tegen een lagere prijs worden aangeboden. En dat geldt niet alleen voor (voormalige) Derde- Wereldlanden, maar ook voor de landen in Centraal- en Oost-Europa. Wel is het wenselijk sociale minimumnormen zo spoedig mogelijk op wereldniveau vast te stellen, zoals bij voorbeeld het verbod op kinderarbeid. De sociale wereldtop van volgend jaar biedt hier toe mogelijkheden.

Samenvattend:

Het plan-Delors blijft actueel; investeringen in de versterking van de concurrentiepositie van Europa en in een samenhangend pakket ter voorkoming van sociale uitsluiting verdienen financiering. Europa moet zich concentreren op kennisintensieve industrie-sectoren.

Stelling:

De Unie dient eigen financiële middelen beschikbaar te krijgen, bij voorbeeld in de vorm van eigen kredietfaciliteiten, ten einde eigen Europese projecten te kunnen financieren.

2. Natuur en milieubeleid

Juist op het terrein van het natuur en milieubeleid blijkt hoezeer een gezamenlijke aanpak de voorkeur verdient boven een nationale. Europese wetgeving draagt bij aan een effectief milieubeleid. Op het gebied van afvalbeheer, gebruik van natuurlijke hulpbronnen, bescherming van flora en fauna, waterkwaliteit, uitstootnormen van uitlaatgassen van auto's, vervoer en export van gevaarlijke stoffen, verbod op dierproeven en dergelijke is de afgelopen jaren vooruitgang geboekt. Ook financieel kan de Europese bijdrage langzamerhand serieus worden genomen. Het totale aandeel van direct en indirect aan milieu bestede gelden is inmiddels opgelopen tot zo'n 1 miljard ECU. Inmiddels functioneert ook het Euro-milieufonds LIFE, waaruit allerlei specifieke milieu-, en natuurprojecten worden bekostigd.

Maar we zijn nog lang niet waar we zijn moeten. Er moet worden vastgesteld dat nog steeds geen sprake is van een geïntegreerde aanpak van milieu met de overige beleidsterreinen. Geen vooruitgang werd tot nu toe geboekt bij de Europees totstandbrenging van een milieu-/energieheffing. Hoewel in het regeerakkoord is opgenomen dat Nederland uiterlijk in 1996 zelf een dergelijke heffing zal invoeren, blijft invoering ervan op Europees niveau dringend gewenst, zowel met het oog op het milieu als op de werkgelegenheid. Ook is er, om een ander voorbeeld te noemen, dringend behoefte aan handelsmaatregelen met betrekking tot de import van tropisch hardhout.

Samenvattend:

Op milieugebied is zowel qua wetgeving als qua subsidiëring van specifieke projecten vooruitgang geboekt. De ecotax laat echter nog op zich wachten. Europese actie op dit punt is gewenst.

Stelling:

Europa moet bereid zijn zelf een ecotax in te voeren, ook al verslechtert dit op korte termijn de positie van de Unielanden ten opzichte van de VS en Japan, die voorsnog tegen een ecotax blijven.

3. De uitbreiding

In het najaar hebben achtereenvolgens in Finland, Zweden en Noorwegen referenda plaatsgehad over de toetreding tot de Unie. De uitslag daarvan is bij het schrijven van dit stuk nog niet bekend. Het is zeer te wensen dat de bevolking van de Scandinavische landen in ruime meerderheid voor toetreding kiest. Toetreding zal de Unie een economische impuls geven, zal naar verwachting bijdragen aan de versterking van het sociale gehalte en het milieubeleid van de Unie. Ook uit overwegingen van buitenlands-, en veiligheidspolitieke aard valt de komst van de Scandinavische landen toe te juichen.

Wanneer de toetreding van Oostenrijk en de Scandinavische landen eenmaal een feit is, kan de aandacht worden geconcentreerd op toetreding van Centraaleuropese landen. Deze toetreding zal niet al te lang na 2000 zijn beslag moeten krijgen. Het perspectief op toetreding van deze landen is op zich al belangrijk en bevordert stabiliteit, economische ontwikkeling en democratie. Tegelijkertijd stelt de uitbreiding naar het Oosten de Unie voor problemen rond omvang en karakter van de toekomstige Unie. Met name op veiligheidspolitiek gebied kan verdere uitbreiding, met name naar de Oosteuropese staten, spanningen opleveren met Rusland. De Unie zal in die zin haar veiligheidspolitieke rol en identiteit opnieuw moeten bepalen.

Toetreding stelt de Unie echter ook voor problemen als interne samenhang en bestuurbaarheid. De belangen en politieke oriëntatie van landen rond de Noordkaap en de Middellandse Zee, rond Noordzee of Oostzee verschillen sterk. Meer leden zullen bij ongewijzigd beleid leiden tot nog moeizamere, nog tragere besluitvormingsprocedures. De bij de Europese verkiezingen geconstateerde kloof tussen de Unie en haar burgers zou dan eerder toe- dan afnemen.

De institutionele wijzigingen zijn ook essentieel om de volgende toetredingsronde mogelijk te maken. Wij gaan er vanuit dat de zo wenselijk geachte toetreding van een aantal Middeneuropese landen alleen mogelijk is in een institutioneel hervormde Unie. Ook om die reden dient met de institutionele hervormingen niet te lang te worden gewacht.

Samenvattend:

Toetreding van een aantal nieuwe landen is positief voor de Unie en draagt bij aan economische ontwikkeling, democratie, vrede en veilig-

heid in Europa. Om de slagvaardigheid van de Unie niet (verder) te ondermijnen en een nieuwe ronde van op zich wenselijke toetredingen van Middeneuropese landen mogelijk te maken zijn institutionele wijzigingen nodig.

Stelling:

Tegen 2005 moet het merendeel van de Oosteuropese landen zijn toetreden tot de Unie. De Unie moet tot bilaterale veiligheidsarrangementen komen met Rusland. Het is vooralsnog onwenselijk dat Rusland toetreedt.

4. Intergouvernementele conferentie 1996 (IGC)

Uitbreiding dient gepaard te gaan met een aantal institutionele wijzigingen. De slagvaardigheid van de Unie moet toenemen, onder andere door meer meerderheidsbesluitvorming. Dit is geen pleidooi voor meer Europese bevoegdheden. Subsidiariteit, en zelfs het terughalen van bevoegdheden naar het nationale niveau is bespreekbaar. De komende herijkingsoperatie in het buitenlands beleid is misschien een geschikt moment om over de relatie en bevoegdheden van de verschillende bestuurslagen nader te beraadslagen. Ook onderwerpen als besluitvormingsprocedures en stemverhoudingen in de Raad en het aantal Commissarissen zal als gevolg van de uitbreiding onder de loep moeten worden genomen. Slagvaardigheid en doorzichtigheid moeten toenemen.

Voor het Europees Parlement is daarnaast van belang dat zijn positie wordt verbeterd en dat de Europese parlementaire democratie meer vlees op de botten krijgt. De discussie over de IGC van 1996 moet vanaf heden vorm krijgen. Het is onaanvaardbaar dat de Raad bij meerderheid over onderwerpen beslist, waarover het Europees Parlement geen mede-beslissingsbevoegdheid heeft.

Het voorbeeld van Maastricht, waarbij de verdragswijzigingen grotendeels in stilte en onder specialisten werden voorbereid en slechts een beperkte betrokkenheid bestond van de nationale parlementen en het Europees Parlement, verdient geen navolging. De macht om te besluiten over het democratisch gehalte en de bevoegdheden van het Europees Parlement ligt bij de nationale regeringen en (daaruit afgeleid) bij nationale parlementen, waaronder de Tweede Kamer. Het probleem van de zwakke Europese democratie moet daarom in de eerste plaats

op dat nationale niveau worden aangepakt. Het is ergerlijk om steeds weer als Europees Parlement aangesproken te worden op problemen (zetel, democratisch tekort, bureaucratie, ondoorzichtige besluitvorming) waar het Europees Parlement geen enkele greep op heeft.

In 1996, en niet eerder, zal ook gesproken kunnen worden over allerlei ideeën als een "harde kern- Europa", twee snelheden en dergelijke. Het creëren van een voorhoede van sneller integrerende landen is een noodscenario, dat pas in werking hoeft te treden indien op de IGC zou blijken dat een groot aantal Unielanden feitelijk niet in staat (en politiek niet bereid) is tot voortgaande integratie. De meer snelheden-aanpak, die zich nu rond de EMU in wording, rond Schengen en dergelijke aftekent dient er vooralsnog op gericht te blijven het meedoen van andere landen op termijn mogelijk te maken.

Samenvattend:

In 1996 moet de Unie democratischer en slagvaardiger worden en dient de kloof met de Europese burger te worden gedicht. Meer snelheden zijn tot 1996 nodig noch gewenst.

Stelling:

De Tweede-Kamerfractie van de PvdA heeft zich de afgelopen jaren veel te weinig met Europa beziggehouden. Op weg naar 1996 kan met name de Kamerfractie zich deze "luxe" niet langer permitteren.

5. Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

Europa is de laatste jaren onveiliger en instabieler geworden. De oorlog in Joegoslavië is één van de dramatische gevolgen. Soortgelijke conflicten zouden zich in de voormalige Sovjet-Unie en de rest van de Balkan kunnen ontwikkelen.

Europese burgers aanvaarden in wezen niet de verdeeldheid en passiviteit op buitenlands politiek en veiligheidspolitiek terrein. Een gezamenlijke aanpak, een sterker geïntegreerd buitenlands beleid van de Unie dient de komende jaren gestalte te krijgen. Er dient daarbij een balans te worden gevonden tussen de Atlantische en de Europese oriëntatie. De VS zal van Europa een grotere eigen inzet en verantwoordelijkheid vragen voor haar eigen veiligheid. Evenzeer zal van Europa ook van buiten ons continent regelmatig om humanitair-poli-

tieke en/of militaire bijdragen worden gevraagd, al dan niet in VN-verband. Mede daarom zou onderzocht moeten worden of het mogelijk is een civiele humanitaire Europese interventiemacht in het leven te roepen, die in staat is vooral preventief humanitaire acties uit te voeren. Het voorkomen van oorlogen en rampenbestrijding vormen bovendien een geïntegreerd onderdeel van een beleid ter voorkoming van grote vluchtelingbewegingen, met alle problemen zoals opvang, integratie e.d. vanden.

Nationaal buitenlands beleid wordt steeds minder effectief en kost te veel. Bovendien staat buitenlands beleid niet los van de handelspolitiek. Waar het grootste deel van de handelspolitiek gecommunautariseerd is, kan het buitenlands beleid, op straffe van ineffectiviteit, niet achterblijven.

Samenvattend:

De asymmetrie tussen communautaire handelspolitiek en communautair buitenlandsbeleid dient snel te worden beëindigd door realisering van een volwaardig Europese buitenlandse politiek en veiligheidsbeleid. Voorts wordt van Europa een bijdrage gevraagd bij internationale humanitaire crisissituaties.

Stelling:

De Unie moet in nauwe samenwerking met de WEU een begin maken met de realisering van een eigen militair apparaat.

6. Racisme, fascisme en vreemdelingenhaat

Overall in Europa bestaat grote ongerustheid over de vreemdelingenproblematiek. Deze ongerustheid hangt deels samen met de meer algemeen heersende bestaansonzekerheid (hoge werkloosheid en dergelijke).

In reactie hierop is het gewenst dat ook Europa een aantal maatregelen neemt. De Unie dient in de eerste plaats toegankelijk te blijven voor asielzoekers. Het ware daarbij wel wenselijk dat bij de opvang van vluchtelingen een begin wordt gemaakt met “burdensharing” tussen de lidstaten om te grote belasting van bepaalde lidstaten te voorkomen. Daarbij dient er op te worden toegezien dat geen harmonisatie van aantallen op het laagste niveau plaatsvindt. In dit kader moet voorts worden gezien of een Europees vluchtelingenfonds in het leven geroe-

pen kan worden. Evenzeer moet de Unie projecten voor opvang in de eigen regio en terugkeerprojecten starten.

Samenvattend:

Een goed anti-racisme- en anti-vreemdelingenhaat- beleid vergt: fatsoenlijke toegang en opvang, Europese burdesharing, preventief optreden in de regio, opvang in de regio, terugkeerprojecten en een samenhangend beleid van het bieden van perspectief voor de gehele bevolking.

Stelling:

Er dient een systeem van burdesharing te komen voor de opvang van vluchtelingen in de Unielanden, mede ter voorkoming van de utholling van internationale verdragsverplichtingen.

Europa praktisch

Brussel is over de grens; Straatsburg ver weg. Toch is het mogelijk die praktische problemen te overwinnen. We doen de volgende suggesties:

- Bel ons: we zijn constant bereikbaar in Den Haag op 070 - 3467000. Fax: 070 - 3637669.

Het steunpunt Den Haag helpt iedereen verder.

- Kom naar ons toe: elk jaar organiseren wij groepsbezoeken. Let wel, in tegenstelling tot wat in het verleden het geval was: het gaat hier om werkbezoeken rond specifieke thema's.
- Vraag informatie: de medewerkers van de leden en de Eurodelegatie kunnen behulpzaam zijn bij het verschaffen van inlichtingen over standpunten en initiatieven.

Overigens, in tegenstelling tot wat vaak wordt geloofd, staat er veel in de krant over Europa. Vaak over de besluiten van de Raad en de Commissie. Soms over het Europees Parlement. Kritische reacties en suggesties zijn zeer welkom en zullen serieus, zoals het hoort, worden behandeld.

- Nodig ons uit: alle Eurodelegatieleden komen graag voor spreekbeurten, discussies en dergelijke. Idee: waarom niet eens een Kamerlid èn een Europarlementariër gezamenlijk over een bepaald probleem met afdeling of gewest laten praten.

De taakverdeling

Hedy d'Ancona:	media, cultuur, sport, onderwijs, migranten, anti-racisme, Europese binnenlandse zaken, justitie, politie.
Frits Castricum:	transport, infra-structuur, openbaar vervoer, ruimtelijke ordening, regionaal beleid.
Piet Dankert:	financiën, begrotingscontrole, fraudebestrijding, landbouwwitgaven.
Leonie van Bladel:	buitenlandse politiek, veiligheidsbeleid, mensenrechten.
Wim van Velzen:	sociale zaken, werkgelegenheid, energie, onderzoek.
Maartje van Putten:	milieubeleid, volksgezondheid, ontwikkelingsbeleid.
Jan-Marinus Wiersma:	institutionele zaken, Oost Europa en veiligheidsbeleid.
Alman Metten:	economische zaken en industriepolitiek, monetair beleid, consumentenzaken.

JONGE SOCIALISTEN

Bestuur

Het bestuur heeft, zoals het een echte jongerenorganisatie betaamt, de afgelopen twee jaar de nodige mutaties ondergaan. We volstaan in dit verslag met het noemen van het begin en het eind (dagelijks) bestuur van deze periode:

Dagelijks bestuur per 1 januari 1992:

Voorzitter;	Mark de Koning
Secretaris:	Sharon Dijkma
Penningmeester:	Tjeerd van Dekken

Dagelijks bestuur per 31 december 1994:

Voorzitter:	Tjeerd van Dekken
Secretaris:	Roelien Knottnerus
Penningmeester:	Jeroen Vos

De continuïteit van het bestuur is de afgelopen periode sterk toegenomen. Voldoende bestuurders bleven langere tijd actief, zodat een redelijk consistent beleid kon worden gevoerd. In zijn algemeenheid moet overigens gezegd worden, dat de tijd die studenten of werkende jongeren in de JS kunnen steken steeds geringer wordt. Dit als gevolg van een sterk toenemende werk- en studiedruk. Actief worden in een politieke jongerenorganisatie zit er voor veel jongeren niet meer in. De verwachting is dat deze trend zich in de komende jaren verder in negatieve zin zal ontwikkelen.

Secretariaat

Het bestuur vormt samen met de medewerkers het landelijk secretariaat van de JS. Per 1 januari 1992 waren de volgende medewerkers bij de JS in dienst:

Coördinator:	Gert-Jan Leerink (30 uur)
Secretariaat:	Annelies Huber (25 uur)
Scholing en Vorming:	Hennie van Beek (25 uur)
Dienstweigeraar afdelingswerk:	Olivier Overgaww (38 uur)

Per 31 december 1994 zag het medewerkersbestand er als volgt uit:

Coördinator:	Gert-Jan Leerink (30 uur)
Secretariaat/ledenblad:	Petra Noordkamp (25 uur)
Scholing en vorming:	Mirjam Zielhuis (25 uur)
Dienstweigeraar afdelingswerk:	Roelof de Beer (38 uur)

Afdelingen

Het aantal afdelingen van de JS blijft redelijk constant. Globaal blijft het aantal JS-afdelingen rond de dertig. De afdelingen wisselen sterk van karakter. De - studenten - afdeling Amsterdam is niet te vergelijken met de - scholieren - afdeling Assen. Afdelingen zijn en blijven de basis van de JS-organisatie.

Rode draad

De PvdA heeft de JS met haar kabinetsdeelname veel werk bezorgd. Besluiten die genomen werden door onder andere de PvdA-bewindslieden waren niet altijd te kenmerken als "jongerenvriendelijk". Maatregelen aangaande studiefinanciering, uitkeringen voor jongeren, het wel betalen voor maar niet gebruik mogen maken van WAO-voorzieningen stuitte op veel verzet bij jongeren en binnen de JS. De JS heeft binnen de PvdA de belangen van jongeren zo goed mogelijk proberen te behartigen. Het sociale gezicht van de partij - ook naar jongeren toe - was hierbij de inzet. De relatie tussen de JS en de PvdA heeft door de inzet van het kabinet en fractie onder grote spanning gestaan. In woelige tijden heeft de JS een schakelfunctie vervuld tussen van de PvdA vervreemde jongeren en de van jongeren vervreemde PvdA. De ene keer lag de JS onder vuur binnen de PvdA, de andere keer had de JS een zeer moeilijke positie tussen protesterende jongeren (-organisaties). De JS heeft onafhankelijk een jongerencampagne gevoerd om haar voorzitter Sharon Dijksma voor de PvdA in de Tweede Kamer te krijgen. Één van de middelen om jongeren ook in de landelijke PvdA-politiek een stem te geven.

Publikaties

De afgelopen twee jaar heeft de JS het interne ledenblad "Links af" ten grave gedragen. Hiervoor in de plaats werd het "jongerenmagazine" 'Clinch' gepresenteerd. Een extern gericht blad, op professionele wijze vormgegeven. Het blad richt zich op progressieve jongeren in

Nederland. Een lezersonderzoek dat een jaar na de introductie van Clinch in opdracht van de JS gehouden is, maakt duidelijk dat Clinch goed gewaardeerd wordt en inderdaad groepen jongeren aanspreekt die voorheen niet werden bereikt. Ook niet-leden kunnen een abonnement nemen op Clinch. Naast Clinch bleef het kaderblad "Aktief" bestaan en werden leden door middel van een nieuwsbrief op de hoogte gehouden. Naast deze reguliere publikaties werden regelmatig informatiefolders over verschillende politieke onderwerpen alsmede een boekje over vijftien jaar JS gepubliceerd.

Activiteiten

De afgelopen twee jaar werden vele activiteiten ontplooid. Een kleine greep:

- * Twee introductieweekenden voor nieuwe leden
- * In de Clinch met....., grote jongerenmanifestatie
- * De Confrontatie....., grote jongerenmanifestatie
- * Vier congressen
- * Tien debatten met Minister Ritzen en studenten
- * Trainingsbijeenkomsten
- * Vier regiodagen
- * Twee Pinksterfestivals
- * Diverse milieudebatten
- * Project "Jongeren in achterstand"
- * Verkiezingscampagne onder jongeren met Sharon Dijkma
- * Actuele politieke debatten

Vertegenwoordigingen

De JS is vertegenwoordigd in tal van organisaties op nationaal en lokaal niveau. Zo was en is de JS vertegenwoordigd in het NJMO, het jongerenplatform, de NOVIB, de EVS en, niet te vergeten, het partijbestuur. Ook is sprake van een landelijk jongeren netwerk. Hierdoor is het bereik onder individuele (niet georganiseerde) jongeren groot.

CONGRESSEN

In de verslagperiode 1992/1994 is het congres drie keer bijeen geweest en wel op 12 december 1992, op 10 en 11 december 1993 en op 20 augustus 1994.

12 DECEMBER 1992

Op die dag kwam het 24ste huishoudelijk congres bijeen. Hoofdpunten waren de vaststelling van de algehele statuten- en reglementswijzigingen naar aanleiding van het Van Kemenaderapport "Een partij om te kiezen" en de congresresolutie Partijvernieuwing, de bespreking van het beleidsverslag 1990/1992 en de verkiezing van partijbestuur en congrespresidium.

De uitslag van de verkiezingen was:

Dagelijks Bestuur:

Voorzitter:	F. Rottenberg (enkelvoudige kandidaatstelling)
1e Vice-voorzitter:	R. Vreeman (enkelvoudige kandidaatstelling)
2e Vice-voorzitter:	J.M. Wiersma (enkelvoudige kandidaatstelling)
Secretaris:	Mw. A. Brouwer-Korf (enkelvoudige kandidaatstelling)
Penningmeester:	W. Etty (tegenkandidaat: H. Krosse; uitslag stemming: Etty: 71%; Krosse: 29%)
Bestuurslid vrouwelijke leden:	Mw. M. Steenbergen (enkelvoudige kandidaatstelling)
Lid:	Mw. E. Schmitz (tegenkandidaat: K.A. Beks; uitslag stemming: Schmitz: 61,7 %; Beks: 38.3%)

Algemeen Bestuur:

Uitgebracht: 8922 geldige stemmen

Absolute meerderheid: 4463 stemmen

Rechtstreeks gekozen:

Mw. J. Liemburg	6896 stemmen
R. Welschen	5282 stemmen
R. van der Ploeg	5081 stemmen
T. Apostolou	4968 stemmen
M. de Koning	4854 stemmen
J. van der Vlist	4639 stemmen

Herstemming tussen:

Mw. M.C. Meindertsma	4453 stemmen in eerste ronde
K.A. Beks	4380 stemmen in eerste ronde
Mw. S. Arda	4094 stemmen in eerste ronde
Mw. G. van den Bergh	3661 stemmen in eerste ronde
Mw. J. Overdijk-Francis	3652 stemmen in eerste ronde
Mw. J. Schaafstal-Cuperus	3234 stemmen in eerste ronde
S.J. van Driel	3175 stemmen in eerste ronde
P.G.J. Zelissen	3020 stemmen in eerste ronde

Herstemming:

Aantal geldig uitgebrachte stemmen: 5683

Uitgebracht op:

K.A. Beks	3885 stemmen
Mw. M.C. Meindertsma	3620 stemmen
Mw. S. Arda	3261 stemmen
Mw. G. van den Bergh	3133 stemmen

Opvolgers: (stemmental uit eerste ronde telt)

1. Mw. J. Overdijk-Francis	3652 stemmen
2. Mw. J. Schaafstal	3234 stemmen
3. S.J. van Driel	3175 stemmen
4. P.G.J. Zelissen	3020 stemmen
5. G. Beukema	2656 stemmen
6. W. Peeters	2421 stemmen
7. Mw. A. Boot	2386 stemmen

8. P. Rombouts	2159 stemmen
9. J. Chandoe	2103 stemmen
10. Mw. J.M.A. Jong	2033 stemmen

Op de overige kandidaten werden de stemmen als volgt uitgebracht:

Mw. J. de Lau	1917 stemmen
P.J. Boekhoudt	1642 stemmen
P.H. Schlebusch	1559 stemmen
P. Geleijns	1521 stemmen
J.P. de Waart	1284 stemmen
A. Revenboer	1103 stemmen
C.Z.E. Warning	1010 stemmen
K. van der Zalm	976 stemmen
P. Bordewijk	928 stemmen
M.S. Hol	779 stemmen
W. Trieller	716 stemmen
P.A.C. Teunissen	583 stemmen

De uitslag van de schriftelijke stemming van het *congrespresidium* is als volgt:

Aantal geldig uitgebrachte stemmen: 7842

Absolute meerderheid: 3922

Stemming:

1. Mw. A. Grewel	7491 stemmen
2. Mw. G.H. Faber	7170 stemmen
3. R. Zunderdorp	6518 stemmen
4. H.G. Ouwerkerk	6479 stemmen
5. Mw. H.G.W. Ruygrok	5914 stemmen
6. A. Beck	5861 stemmen
7. Mw. I. Ketelaar	4478 stemmen

Opvolgers:

E. Jongejan	4209 stemmen
C.J.D. Waal	2080 stemmen
A.H.A. Lensen	1998 stemmen
T.K.C. Stom	1492 stemmen
P. Hol	1204 stemmen

Voorts nam het congres de volgende *moties* aan:

Joegoslavië en Somalië

Het congres van de Partij van de Arbeid, bijeen op 12 december 1992, is zeer bezorgd over het uitblijven van een effectieve reactie van de internationale gemeenschap op regionale conflicten en burgeroorlogen zoals in het voormalige Joegoslavië en (tot voor kort) Somalië en stelt vast dat de internationale samenwerkingsmechanismen onvoldoende functioneren.

Het is van mening dat etnische zuivering, concentratiekampen, plundering en uithongering niet getolereerd mogen worden en dat waar nodig via de Verenigde Naties krachtiger moet worden ingegrepen om desnoods met militaire middelen de slachtoffers van deze conflicten te helpen. De bescherming van deze mensen is tot nog toe onvoldoende geweest.

Het congres steunt de stappen die tot nu toe door de regering inzake Joegoslavië en Somalië zijn gezet en onderschrijft het beleid van de Tweede-Kamerfractie van de Partij van de Arbeid en de PvdA-delegatie in het Europese Parlement. Het betreurt dat de opstelling van Nederland tot nog toe te weinig navolging heeft gevonden binnen de Europese Gemeenschap.

Het congres vraagt de PvdA-bewindslieden, de parlementaire fracties en het partijbestuur ten aanzien van het voormalige Joegoslavië en Somalië het volgende te - blijven - bevorderen.

Joegoslavië

1. Aanscherping van de boycot en de sancties tegen Servië met als doel beëindiging van de etnische zuivering, het vrijlaten van gevangenen en het op gang brengen van een vredesproces. In dit kader moet er ook een hardere aanpak komen van de buurlanden die de VN-sancties schenden.
2. Het beveiligen van de aanvoer van voedsel en medicijnen en het instellen van veilige gebieden voor vluchtelingen. De aanwezige en zo nodig uit te breiden VN-troepen moeten een breder mandaat krijgen om dit eventueel militair af te kunnen dwingen. Het vliegverbod boven Bosnië moet krachtiger gehandhaafd worden.
3. Het opnemen van Macedonië in de VN en het onmiddellijk erkennen van deze staat door Nederland en zoveel mogelijk andere landen.

4. Het legeren van een VN-vredesmacht in Macedonië en Kosovo om te voorkomen dat het militaire conflict zich daarheen uitbreidt.
5. Opname van meer vluchtelingen uit Bosnië in de landen van de Europese Gemeenschap. Nederland voorop.
6. Ondersteuning van - nationale en internationale - activiteiten gericht op het tot stand brengen van vredesonderhandelingen en het vergroten van de internationale betrokkenheid via onder meer de Socialistische Internationale, de Partij van de Europese Sociaal-democraten en de Helsinki Citizens Assembly.

Somalië

1. Instemming met het besluit van de VN tot een humanitaire interventie in dit land. Steun aan de uitvoering van dit besluit door de Verenigde Staten, zo mogelijk aangevuld met Westeuropese en Afrikaanse landen.
2. Onderstreping van de conclusie van de VN dat het op humanitaire gronden ingrijpen op het grondgebied van een soevereine staat geoorloofd kan zijn.
3. Aanvullende maatregelen van de VN zijn nodig om te komen tot een duurzame, politieke oplossing van de problemen in Somalië. Nederland zal zich moeten inzetten voor een herstelplan voor Somalië.

De bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking

Het congres van de Partij van de Arbeid, bijeen op 12 december 1992, constateert dat:

- * het budget van Ontwikkelingssamenwerking in toenemende mate gebruikt wordt voor de financiering van uitgaven van andere ministeries, oneigenlijke toerekeningen en het mee opvangen van tekorten van de rijksoverheid;
- * de norm van 1,5% van het Netto Nationaal Inkomen (NNI) voor het budget van ontwikkelingssamenwerking is gekozen om ervoor te zorgen dat we een vast deel van onze welvaartsgroei besteden aan de verbetering van de situatie van de armsten in de wereld;
- * het bedrag dat beschikbaar is voor zuivere ontwikkelingshulp (ODA) in 1992 voor het eerst sinds 20 jaar reëel gedaald is;
- * deze daling zich in de begroting van 1993 voortzet naar 0,78% BNP;

- * het van groot belang is dat Nederland zijn voortrekkersrol behoudt;
- * de Tweede-Kamerfractie van de PvdA in april jongstleden na overleg met de Evert Vermeer Stichting een alternatief plan voor de buitenlanduitgaven heeft gepresenteerd;
- * dit plan-Melkert/Van Traa voorziet in het onderbrengen van alle buitenlanduitgaven in twee aparte potten. Eén pot, oplopend tot ongeveer 1% BNP voor onder meer internationaal milieubeleid, Oost-Europa, EG-afrachten, opvang asielzoekers, etc. Een tweede pot van 1% BNP is uitsluitend bestemd voor de uitgaven voor zuivere ontwikkelingshulp (ODA);
- * deze 1% BNP voor zuivere ontwikkelingshulp een belangrijke verhoging betekent vergeleken met nu;
- * door het toenemend beroep op noodhulp verdringing van structurele ontwikkelingshulp dreigt;

spreekt uit dat:

1. elk verder voorstel tot bezuiniging op zuivere ontwikkelingssamenwerking (ODA) in deze kabinetsperiode onaanvaardbaar is;
 2. de zuivere ontwikkelingssamenwerking (ODA) in een nieuw regeerakkoord op 1% van het BNP dient uit te komen;
- en gaat over tot de orde van de dag.

Zelfstandig recht op uitkering

Het congres van de Partij van de Arbeid in vergadering bijeen op 12 december 1992 te Amsterdam,

constateert dat uit recent onderzoek naar bijstandsfraude in de stad Groningen is gebleken dat 30% van de uitkeringsgerechtigden vermoedelijk fraude heeft gepleegd;

constateert tevens dat een belangrijke oorzaak hiervan is gelegen in de verfijnde criteria, uitgesplitst naar diverse samenlevingsvormen, zoals woningdelers, kostgangers, onderhuurders etc.;

is van mening dat de regelgeving, die in principe nog gebaseerd is op het huwelijk als leefvorm en het kostwinnerschap, niet meer aansluit bij de maatschappelijke werkelijkheid en derhalve fundamentele aanpassing behoeft, gericht op verzelfstandiging;

is voorts van mening dat invoering van een zelfstandig recht op uitkering niet alleen past in deze tijd maar tevens minder fraudegevoelig is; verzoekt de Tweede-Kamerfractie en de regering in het kader van de herinrichting van de Bijstandswet, die aanhangig is in de Tweede

Kamer, alles in het werk te stellen om tot invoering te komen van een zelfstandig recht op uitkering.
en gaat over tot de orde van de dag.

CONGRES 10 EN 11 DECEMBER 1993

Tijdens dit tweedaags verkiezingscongres stelde het congres het verkiezingsprogramma "Wat mensen bindt" vast, alsmede de kandidatenlijsten voor de Tweede-Kamerverkiezingen (3 mei 1994) en voor de verkiezing van het Europees Parlement (9 juni 1994). De kandidatenlijsten werden als volgt vastgesteld:

Europees Parlement:

1. Mw. H. d'Ancona
2. F. Castricum: 88,9% F. Castricum
Mw. A. Goedmakers: 11,1 %
3. P. Dankert
4. Mw. L. van Bladel: 56,8% Mw. L. van Bladel
Mw. M. van Putten: 36%
A. Metten: 4%
Mw. A. Goedmakers: 3,2%
5. W. van Velzen: 64,8% W. van Velzen
M. van Putten: 35,2%
6. J.M. Wiersma: 42,3% Mw. M. van Putten
Mw. M. van Putten: 57,7%
7. J.M. Wiersma: 51,5% J.M. Wiersma
Mw. A. Goedmakers:
A. Metten:
Mw. M. v.d. Brink:
8. A. Metten
9. M. van Hulten: 88,9% M. van Hulten
H. Muntingh: 11,1%
10. Mw. M. v.d. Brink
11. Mw. J. Kniesmeijer
12. Mw. M. Bergervoet
13. H. Tromp
14. F. Andrioli
15. Mw. A. Goedmakers

Tweede Kamer

1. W. Kok
2. J. Wallage
3. T. Wöltgens
4. Mw. K. Adelmund
5. J. Pronk
6. A. Kosto
7. H. Alders
8. R. ter Beek
9. R. v.d. Ploeg
10. Mw. T. Netelenbos
11. A. Melkert
12. W. Vermeend
13. R. Oudkerk
14. Mw. S. Noorman
15. R. Vreeman
16. J. van Zijl
17. Mw. J. van Nieuwenhoven
18. A. Duivesteijn: 59,2% A. Duivesteijn
 T. Apostolou: 40,8%
19. F. Buurmeijer
20. M. van Traa
21. Mw. E. Kalsbeek
22. D. de Cloe: 42,8% T. Apostolou
 T. Aspotolou: 57,2%
23. D. de Cloe: 70,1% D. de Cloe
 Mw. S. Dijksma: 29,9%
24. E. Woltjer: 80,9% E. Woltjer
 Mw. M. v.d. Burg: 19,1%
25. Mw. M. Vliegthart
26. E. Rozenblad
27. H. Vos
28. M. Zijlstra
29. P. van Heemst: 56,3% P. van Heemst
 Mw. M. v.d. Burg: 16,3%
 J.J. Feenstra: 27,4%
30. Mw. J. Liemburg
31. J. Lilipaly

32. F. Crone:	49,7%	
Mw. S. Dijkma:	45,4%	
G.J. van Otterloo:	4,9%	
Herstemming:		
F. Crone:	50,3%	F. Crone
Mw. S. Dijkma:	49,7%	
33. Mw. G. Dijkman		
34. G.J. van Oven:	37,5%	Mw. S. Dijkma
Mw. S. Dijkma:	62,5%	
35. G.J. van Oven:	67,9%	G.J. van Oven
R. van Gijzel:	6,4%	
J.J. Feenstra:	17,2%	
Mw. J. Verspaget:	6,6%	
W. van Gelder:	2%	
36. Mw. J. Verspaget		
37. W. van Gelder:	67,3%	W. van Gelder
G.J. van Otterloo:	10,1%	
J.J. Feenstra:	22,6%	
38. Mw. M. van Zuijlen		
39. Mw. M. v.d. Burg		
40. S. Huys:	76%	S. Huys
P. Rehwinkel:	12%	
Mw. L. van Rijn:	11%	
41. J.J. Feenstra		
42. R. van Gijzel		
43. Mw. M. Sterk		
44. B. Middel:	93,2%	B. Middel
G. Valk:	6,8%	
45. H. Houda		
46. Mw. W. Swildens		
47. Mw. T. Witteveen		
48. P. Rehwinkel		
49. G. Valk		
50. Mw. L. van Rijn		
51. A. de Jong		
52. D. Benschop		
53. H. Noten		
54. B. Koenders		

55. Mw. M. Wagenaar
56. Mw. E. Hylkema-Vlieg
57. G.J. van Otterloo
58. Mw. A. Grewel
59. A. Kuijper
60. Mw. N. Samkalden
61. Mw. M. Hamer
62. Mw. I. Havermans
63. T. Stom
64. S. Piersma
65. W. Witteveen
66. W. Derksen
67. L. Balai

Ook nam het congres een aantal *moties* aan, te weten:

Handhaving status en versterking positie Minister Ontwikkelingssamenwerking

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op vrijdag 10 en zaterdag 11 december 1993 te Amsterdam constateert dat:

- * Minister Pronk voor Ontwikkelingssamenwerking er in deze kabinetsperiode in is geslaagd een in binnen- en buitenland gerespecteerde beleidsvisie te ontwikkelen, getuige onder meer de kabinetsnota's "Een wereld van verschil" in 1990 en "Een wereld in geschil" in 1993;
- * in deze analyse het begrip ontwikkelingssamenwerking meer het karakter krijgt van internationale samenwerking waarop ook andere departementen kunnen worden aangesproken, bij voorbeeld als het gaat om vredesoperaties, opvang asielzoekers, internationaal milieubeleid en onderwijs;
- * vanuit de VVD en ook het CDA wordt gepleit voor een staatssecretaris op deze post, met als gevolg dat de stem van Ontwikkelingssamenwerking op het niveau van de ministerraad niet meer vertegenwoordigd wordt;
- * een dergelijke afbrokkelende positie leidt tot een verzwakking van het toch al kwetsbare armoedebestrijdingsbeleid en tot een uitholling van de juist zo noodzakelijke coördinatiefunctie op het bredere

terrein van de internationale Noord/Zuid-samenwerking;

- * naar de opvatting van de Minister zelf, de Tweede-Kamerfractie, de Evert Vermeer Stichting en het Partijbestuur het daarom absoluut noodzakelijk is een Minister voor Ontwikkelingssamenwerking te handhaven;

spreekt zich uit voor handhaving van de ministersstatus en versterking van de positie van een Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, c.q. Internationale Samenwerking in een nieuw kabinet.

Bosnië

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op vrijdag 10 en zaterdag 11 december 1993 te Amsterdam

overweegt dat:

- * het ontoelaatbaar is nog langer werkeloos toe te zien hoe de bevolking van Bosnië-Herzegowina - en in het bijzonder die van Sarajevo en Mostar - nog langer lijdt onder het oorlogsgeweld;
- * het zeer gewenst is dat de EG-lidstaten het op zo kort mogelijke termijn eens worden over een gezamenlijke benadering van de oorlog in Bosnië-Herzegowina;

roept de Nederlandse regering op:

- * te ijveren voor de daadwerkelijke bescherming van de "safe areas", zoals vermeld in Veiligheidsraadresolutie 836 - Bihac, Tuzla, Sarajevo, Garozde, Zepa en Srebrenica;
- * alle middelen te gebruiken die ertoe leiden dat de humanitaire hulpkonvoeien daadwerkelijk hun doel, dat wil zeggen alle noodgebieden, bereiken, desnoods met gebruik van militaire middelen;

roept het partijbestuur op alles in het werk te stellen om Europese zusterpartijen op deze lijn te brengen;

en roept tevens op bewindslieden, parlementaire fracties, staten- en raadsfracties, alsmede alle PvdA-afdelingen initiatieven te nemen tot of te participeren in humanitaire acties om de Bosnische bevolking te redden;

en gaat over tot de orde van de dag.

20 AUGUSTUS 1994

Dit congres werd bijeen geroepen om te discussiëren over de onderhandelingsresultaten van de kabinetsformatie 1994. Het congres nam de volgende besluiten:

Toetreding tot kabinet

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 20 augustus 1994 te Utrecht

beslist positief over het eindresultaat van de onderhandelingen inzake de kabinetsformatie en aldus over de toetreding van de beoogde PvdA-bewindslieden tot het nieuw te vormen kabinet van PvdA, VVD en D66.

Ontwikkelingshulp

Het congres van de Partij van de Arbeid, in vergadering bijeen op 20 augustus 1994 te Utrecht

overweegt dat:

- * de in het Regeerakkoord opgenomen doelstelling van 0,9% BNP voor zuivere ontwikkelingshulp naar beneden afwijkt van het percentage dat in het PvdA-verkiezingsprogram is genoemd;
- * de aangekondigde herbezinning vooral betrekking moet hebben op een betere inhoudelijke en organisatorische coördinatie van het buitenlands beleid, c.q. internationale samenwerking. Deze zgn. ont-schotting betreft vooral ook samenhangende terreinen als vredes-operaties, internationaal milieubeleid en de hulp aan Oost-Europa;
- * gelet op de grote nood in Afrika en elders er eerder meer dan minder hulp nodig is en deze zoveel mogelijk moet worden besteed aan de allerarmsten;

complimenteert de Tweede-Kamerfractie met haar opstelling tot nu toe; en roept de fractie op:

- * in ieder geval minimaal vast te houden aan het in het regeerakkoord overeengekomen streefgetal van 0,9% BNP voor zuivere hulp;
- * in lijn met de standpunten die reeds eerder door de partij zijn inge-nomen een versterkt beleid van internationale samenwerking te bevorderen.

Lastenverschuiving

Het congres van de PvdA in vergadering bijeen op 20 augustus 1994 te Utrecht

overweegt dat:

- * in het verkiezingsprogramma van de PvdA een verschuiving van lasten op arbeid naar lasten op consumptie en milieubelasting de meest effectieve bijdrage aan de vermindering van loonkosten wordt geacht (4.3.13 + 4.3.14);

* het Regeerakkoord op dit punt te ver achterblijft bij het verkiezingsprogramma (hfd.4a)
roept fractie en bewindslieden op deze afstand de komende tijd te verkleinen door alsnog concrete voorstellen op dit punt te ontwikkelen en tot beleid te maken;
en gaat over tot de orde van de dag.

RAPPORT
aan
het partijbestuur van de
PARTIJ VAN DE ARBEID
AMSTERDAM

inzake
de jaarrekening 1993

INHOUDSOPGAVE

Rapport

- 1 Accountantsverklaring / 1
- 2 Resultaat / 2
- 3 Financiële positie / 6

Grondslagen van financiële verslaglegging / 8

Bijlagen

Jaarrekening

- 1 Balans op 31 december 1993 / 11
- 2 Staat van baten en lasten 1993 / 13
- 3 Toelichting balans / 14
- 4 Toelichting staat van baten en lasten / 23

Het partijbestuur van de
PARTIJ VAN DE ARBEID
AMSTERDAM

Hilversum, 1 juni 1994

Dames en heren,

Hierbij bieden wij u aan ons rapport omtrent de jaarrekening 1993 van de vereniging Partij van de Arbeid.

Evenals voorgaande jaren beslaat dit rapport uitsluitend het landelijk bureau van de Partij.

De gewesten en afdelingen, die in juridische zin onderdelen van de vereniging zijn, worden daarin niet opgenomen.

De afzonderlijke jaarrekeningen van de gewesten en de afdelingen zijn derhalve niet in onze controle begrepen.

I Accountantsverklaring

Wij hebben de jaarrekening over het boekjaar 1993 van het landelijk bureau van de vereniging Partij van de Arbeid gecontroleerd. Onze controle is verricht in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlegrondslagen.

Wij zijn van oordeel dat de in dit rapport opgenomen jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 31 december 1993 en van het resultaat over 1993.

2 Resultaat

Het boekjaar 1993 (1 januari tot en met 31 december 1993) is afgesloten met een nadelig saldo van f 437.203 tegenover f 953.376 nadelig in het boekjaar 1 oktober 1991 tot en met 31 december 1992, oftewel een daling van rond f 516.000.

Vergelijking van de staat van baten en lasten over deze beide boekjaren is niet direct mogelijk omdat het boekjaar 1991/1992 een overgangsjaar betreft.

In de nieuwe statuten van de vereniging is bepaald dat het boekjaar gelijk is aan het kalenderjaar.

Het verslag 1991/1992 betrof eenmalig een periode van 5 kwartalen. In de staat van baten en lasten (bijlage 2) zijn om die reden geen vergelijkende cijfers opgenomen.

Om toch enige vergelijking te kunnen maken met het voorgaande verslagjaar zijn in het navolgende overzicht de resultaten 1991/1992 tijdsevenredig herrekend naar een jaarperiode. De vergelijking tussen deze twee boekjaren - herrekend op jaarbasis - geeft het volgende beeld.

(in duizenden gulden)	1993	'1992'	Meer/ minder
Baten			
Contributies	8.587	8.680	(93)
FBA en CLB	1.624	1.598	26
Rentebaten, per saldo	315	520	(205)
Exploitatie gebouw	209	290	(81)
Ledenblad	188	107	81
Doorberekeningen	586	586	-
Diversen	113	138	(25)
Onttrekking kapitaal	151	-	151
	<u>11.773</u>	<u>11.919</u>	<u>(146)</u>
Lasten			
Organisatiekosten	4.557	3.848	709
Activiteiten	7.548	8.411	(863)
Overige uitgaven/onvoorzien	105	423	(318)
	<u>12.210</u>	<u>12.682</u>	<u>(472)</u>
Nadelig saldo op jaarbasis	<u>(437)</u>	<u>(763)</u>	<u>326</u>

Voor nadere specificaties verwijzen wij naar de bijlagen 2 en 4 bij dit rapport.

Ten aanzien van het resultaat willen wij nog het navolgende opmerken.

- 1 Het nadelig saldo over het afgelopen boekjaar is in mindering gebracht op het kapitaal.
- 2 Het ledental van de Partij is de laatste jaren als volgt.

	ledental	% t.o.v. vorig jaar
1 januari 1990	96.600	(0,1)
1 januari 1991	91.784	(5,0)
1 januari 1992	79.059	(13,9)
1 januari 1993	73.807	(6,6)
1 januari 1994	69.464	(5,9)

Het ledental daalde in 1993 met 4.343 leden.

- 3 De inkomsten uit contributies namen af met 1,1% (op jaarbasis). Deze daling is als volgt te analyseren.

	%
Daling gemiddeld ledental gedurende het jaar van 77.530 naar 71.661	(7,6)
Invloed contributieverhoging op 1 januari 1993	2,5
Overige factoren (onder andere relatieve verschuiving naar hogere contributiegroepen)	4,0
	<u>(1,1)</u>

- 4 De ontvangen rentebaten namen af (op jaarbasis) met f 205.000.
De daling is geheel te verklaren uit:

- de sterke daling van het percentage depositorente;
- de gemiddeld lager te beleggen gelden door het gedaalde kapitaal.

- 5 In het verslagjaar werd aan salarissen en sociale lasten in totaal f 3.209.000 betaald tegenover f 3.099.000 begroot (+ 3,5%). Deze bedragen zijn exclusief de neveninstellingen, de derde bezoldigde bestuurder en de uit de reorganisatievoorziening en de voorziening verplichtingen personeel betaalde bedragen.

6 De vergelijking tussen de begroting 1993 en de uitkomsten geeft het volgende beeld.

(in duizenden gulden)	Begroot	Uit- komsten	Meer/ minder
Baten			
Contributies	8.383	8.587	204
FBA en CLB	1.500	1.624	124
Rentebaten, per saldo	330	315	(15)
Exploitatie gebouw	198	209	11
Ledenblad	150	188	38
Doorberekeningen	586	586	-
Radio- en televisie-uitzendingen	89	95	6
Diversen	19	18	(1)
Onttrekking kapitaal	151	151	-
	<u>11.406</u>	<u>11.773</u>	<u>367</u>
Lasten			
Organisatiekosten:			
• Salarissen en sociale lasten	3.099	3.209	110
• Overige organisatiekosten	1.106	1.349	243
	<u>4.205</u>	<u>4.558</u>	<u>353</u>
Activiteiten:			
• Partijorganisatie	217	67	(150)
• Internationale betrekkingen	206	126	(80)
• Voorlichting en publiciteit	1.652	1.946	294
• Verkiezingsfonds	681	711	30
• Projecten	217	380	163
• Gewesten en afdelingen	2.337	2.352	15
• Instellingen	2.025	1.965	(60)
	<u>7.335</u>	<u>7.547</u>	<u>212</u>
Overige uitgaven/onvoorzien	50	105	55
Totaal van de lasten	<u>11.590</u>	<u>12.210</u>	<u>620</u>
Nadelig saldo	<u>(184)</u>	<u>(437)</u>	<u>(253)</u>

Ten aanzien van de vergelijking van de Partijbegroting met de uitkomsten zijn nog de navolgende toelichtingen te geven.

Het nadelig saldo is f 253.000 hoger dan geraamd.

Dit bedrag is het saldo van:

	<i>f</i>
Hogere inkomsten	367.000
Hogere uitgaven	620.000
Hoger nadelig saldo	<u>253.000</u>

Voor de hogere inkomsten zijn als hoofdoorzaken aan te geven:

- de begrote contributie-ontvangst werd volledig gerealiseerd (+2,4%);
- de CLB-contributies en FBA-bijdragen waren belangrijk hoger dan begroot: CLB +7%, FBA + 22%;
- hogere opbrengst ledenblad (+ f 38.000).

Voor de hogere uitgaven zijn onder meer de volgende posten aan te geven.

	<i>f</i>
Hogere salarissen en sociale lasten	110.000
Overige organisatiekosten (meer bureau- en drukkosten en hogere kosten Stuurgroep Den Haag)	243.000
Partijorganisatie (geen congres)	(152.000)
Internationale betrekkingen (minder contacten zusterorganisaties, lidmaatschappen en Fonds Internationale Solidariteit)	(80.000)
Ledenblad (hogere kosten)	110.000
Nieuwsbrief (lagere kosten)	(60.000)
Radio- en televisie-uitzendingen (meer t.v.)	197.000
Overige voorlichtingsactiviteiten (vrouwen en diversen)	47.000
Meer projectactiviteiten (saldo van minder activiteiten en belangrijk lagere bijdragen)	163.000
Instellingen (met name Opleidingsinstituut)	(60.000)
Diversen/onvoorzien	55.000

3 Financiële positie

Uit onderstaand vergelijkend overzicht moge de ontwikkeling van de financiële positie blijken.

(in duizenden guldens)	<u>31-12-1993</u>	<u>31-12-1992</u>
Dadelijk beschikbare middelen	1.776	4.230
Vorderingen op korte termijn	2.302	1.503
Beleggingen	<u>2.441</u>	<u>2.430</u>
	6.519	8.163
Schulden op korte termijn	2.915	2.092
Voorzieningen en bestemmingsreserves	808	2.311
Fondsen	<u>2.026</u>	<u>2.777</u>
	5.749	7.180
	<u>770</u>	<u>983</u>
Kapitaal	3.770	4.433
Vastgelegd in gebouw	3.000	3.450
	<u>770</u>	<u>983</u>

Het werkkapitaal nam per saldo af met f 213.000, hetgeen als volgt is te verklaren.

	<i>f</i>	<i>f</i>
Verkoop pand Nicolaas Witsenstraat 19		457.000
Vrijval deel reorganisatievoorziening		18.000
		<u>475.000</u>
Af: salariskosten derde bezoldigde bestuurder	151.000	
Financiële steun afdelingen en gewesten	100.000	
Tekort 1993	<u>437.000</u>	
		<u>688.000</u>
		<u>(213.000)</u>

Het werkkapitaal is gedaald tot f 770.000.

De financiële commissie heeft bepaald dat voor een gezonde balanspositie een minimum werkkapitaal van f 2,5 miljoen noodzakelijk is.

Het werkkapitaal is lager dan de op middellange termijn (maximaal 6 jaar) belegde effecten/vorderingen.

Zonodig zijn deze middelen op kortere termijn vrij te maken. Het risico dat dit het geval zou kunnen zijn is met name aanwezig op het moment dat de fondsen moeten worden besteed aan verkiezingsuitgaven. Naar huidige inschatting zal dit voor de verkiezingen 1994 nog (net) niet het geval zijn door een goede begrotingsbewaking van verkiezingsuitgaven en meevallende inzamelingsakties.

Voor het lopende jaar 1994 is een sluitende begroting gepresenteerd. Een stringente begrotingsbewaking is daarbij absoluut noodzakelijk vooral voor de lastenkant van de begroting.

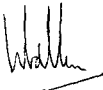
De ontwikkeling van het ledental is van grote betekenis voor de toekomst van de Partij in haar huidige activiteitsniveau. Sluitende begrotingen en uitkomsten zijn essentieel. Om de doelstelling van de financiële commissie te realiseren zijn eigenlijk overschotten nodig!

Voor de neveninstellingen is een heroverweging van de activiteiten nodig omdat deze te maken krijgen met belangrijk lagere overheidssubsidies op grond van het lagere aantal 2e Kamer-zetels.

Voor een beter begrip omtrent het financiële kader waarbinnen deze jaarrekening wordt opgemaakt is hierna opgenomen als afzonderlijk hoofdstuk de 'Grondslagen van financiële verslaglegging' welke bij de Partij worden toegepast.

Gaarne zijn wij bereid nadere toelichtingen te verstrekken.

Hoogachtend,
Moret Ernst & Young Accountants

drs. W. van der Meer RA

GRONDSLAGEN VAN FINANCIËLE VERSLAGLEGGING

1 ALGEMEEN

De verslaggeving wordt primair beheerst door het algemene principe dat baten en lasten zoveel mogelijk worden toegerekend aan de verslaggevingsperiode, los van het feit in welke periode de ontvangsten of betalingen hebben plaatsgevonden.

Voorts zijn de volgende algemene beginselen van belang om het kader aan te geven:

Realisatie

Lopende zaken moeten een zekere mate van afronding hebben.

Matching

Baten en lasten die met elkaar te maken hebben moeten in dezelfde periode verantwoord worden.

Voorzichtigheid

Bij baten de zekerheid van ontvangst, maar bij lasten de waarschijnlijkheid van een uitgave.

Continuïteit

Uitgaan van de veronderstelling dat een duurzame voortzetting van de organisatie waarschijnlijk is.

Consistentie

Zo mogelijk op dezelfde manier presenteren als voorgaande jaren.

Vergelijkbaarheid

Als de principes veranderd worden moet ook het ter vergelijking opgenomen jaar worden herrekend.

Openheid

Een heldere en gedetailleerde uiteenzetting van feiten.

BALANS

Doel van deze staat is het zo getrouw mogelijk weergeven van de bezittingen en de schulden en daarmee tevens van het vermogen van de Partij.

Daarbij wordt in het algemeen gewaardeerd op de geldwaarde of nominale waarde.

Specifieke waarderingsregels gelden voor:

- Vorderingen worden gewaardeerd op de nominale waarde onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid.
- Voorraden brochures, papier e.d. worden gewaardeerd op de historische kostprijs, waarbij voor brochures nog van toepassing is dat deze redelijkerwijze nog verkoopbaar moeten zijn. In het algemeen zal dit voor brochures ouder dan 2 jaar niet meer het geval zijn.
- Effecten welke als belegging worden aangehouden worden gewaardeerd op de nominale waarde of lagere beurskoers.
- Onroerend goed wordt gewaardeerd op de geschatte waarde in eigen gebruik, welke waarde is onderbouwd door een periodieke externe taxatie van de waarde. Op deze waarde wordt niet afgeschreven.
- Inventaris en apparatuur wordt niet geactiveerd.

Voorts kent de Partij de volgende voorzieningen, bestemmingsreserves en fondsen:

Bijzondere verplichtingen personeel

Betreft de bij begroting gereserveerde bedragen voor de in de toekomst te betalen uitgaven voor WAO-suppleties, onder aftrek van de feitelijke betaalde bedragen.

Aanschaf apparatuur en inventaris

Betreft het saldo van de in de begrotingen bepaalde bedragen voor vervangingsinvesteringen en de feitelijk uitgegeven bedragen tot de balansdatum.

Onderhoud pand

Betreft het saldo van de in de begrotingen bepaalde bedragen voor het eigenaren-onderhoud en de feitelijke uitgegeven bedragen tot de balansdatum.

Reorganisatie

Betreft de taxatie van de in de komende jaren te betalen uitgaven naar aanleiding van de reorganisatie in 1992.

Verkiezingsfonds

Betreft het saldo beschikbaar voor de financiering van landelijke en provinciale verkiezingen, en de landelijke kosten van de Gemeenteraadsverkiezingen.

Spaarfonds afdelingen

Betreft het uit de contributie-ontvangsten afgezonderd bedrag voor de afdelingen bestemd ter financiering van de kosten van de Gemeenteraadsverkiezingen op lokaal niveau.

Hans Rosenbergfonds

Betreft een ontvangen legaat, aan te vullen met bijdragen van derden, bestemd voor de financiering van bijzondere ledenwervingsactiviteiten buiten de reguliere begroting.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Doel van deze staat is het zo getrouw mogelijk weergeven van de baten en de lasten van de verslagperiode in vergelijking met de goedgekeurde begroting en in relatie met het voorafgaande jaar.

Voor contributies, FBA-bijdragen en CLB-contributies wordt uitgegaan van de in het verslagjaar feitelijk ontvangen bedragen, voor de overige baten en alle lasten wordt het toerekeningsbeginsel gehanteerd.

Alle baten en lasten (exclusief de verkiezingskosten) worden over de staat van baten en lasten geleid, een rechtstreekse verantwoording in het kapitaal kan slechts indien daartoe expliciet een besluit is genomen. Dit is ten aanzien van de reorganisatiekosten, de derde bezoldigde bestuurder en extra financiële steun aan afdelingen en gewesten, het geval.

BALANS OP 31 DECEMBER 1993

A c t i v a

	31-12-1993		31-12-1992	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Dadelijk beschikbare middelen				
Kas en bankrekeningen	953.019		257.061	
Depositorekeningen	822.500		3.972.500	
		1.775.519		4.229.561
Vorderingen en vooruitbetaald				
Afdelingen en gewesten	312.845		227.298	
Debiteuren	299.922		93.554	
Rekeningen-courant instellingen	658.525		311.400	
Diverse vorderingen en vooruitbetaald	1.030.540		870.850	
Legaat	–		p.m.	
		2.301.832		1.503.102
Beleggingen				
Effecten	941.500		930.200	
Onderhandse geldlening	1.500.000		1.500.000	
		2.441.500		2.430.200
Vastgelegde middelen				
Pand Nicolaas Witsenkade, Amsterdam	3.000.000		3.450.000	
Inventaris en apparatuur	p.m.		p.m.	
		3.000.000		3.450.000
		<u>9.518.851</u>		<u>11.612.863</u>

	P a s s i v a			
	<u>31-12-1993</u>		<u>31-12-1992</u>	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Schulden en vooruitontvangen				
Crediteuren	1.582.453		1.025.649	
Afdelingen	79.490		7.047	
Rekeningen-courant instellingen	954.294		860.333	
Diverse schulden en vooruitontvangen	298.405		198.727	
		<u>2.914.642</u>		<u>2.091.756</u>
Vorzieningen en bestemmingsreserves				
Bijzondere verplichtingen personeel	136.190		160.781	
Apparatuur en inventaris	78.418		172.347	
Onderhoud pand	108.857		761.884	
Reorganisatie	485.000		1.216.000	
		<u>808.465</u>		<u>2.311.012</u>
Fondsen				
Verkiezingsfonds	1.695.194		1.418.798	
Spaarfonds afdelingen	211.244		1.357.812	
Hans Rosenbergfonds	119.654		-	
		<u>2.026.092</u>		<u>2.776.610</u>
Kapitaal		3.769.652		4.433.485
		<u>9.518.851</u>		<u>11.612.863</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN BOEKJAAR 1993

<u>Begroting nummers</u>	<u>Begroot</u>	<u>Uitkomst</u>
Baten	<i>f</i>	<i>f</i>
1.1 Contributies	8.383.000	8.586.623
1.2 FBA-bijdragen	150.000	182.817
1.3 CLB-contributies	1.350.000	1.440.788
1.4 Renten	330.000	315.425
1.5 Exploitatie gebouw	198.400	208.629
1.6 Ledenblad	150.000	188.492
1.7 Subsidie radio- en tv-uitzendingen	88.800	95.374
1.8 Doorberekeningen	586.000	586.000
1.9 Diversen	19.000	18.156
1.10 Ontrekking kapitaal	151.100	150.633
	<u>11.406.300</u>	<u>11.772.937</u>
Lasten		
<i>Organisatiekosten</i>		
2.1 Salarissen en sociale lasten	3.098.700	3.209.059
2.2 Overige kosten	730.200	1.014.427
2.3 Overige kosten stuurgroep Den Haag	52.000	73.781
2.4 Overige organisatiekosten	324.500	260.372
	<u>4.205.400</u>	<u>4.557.639</u>
<i>Activiteiten</i>		
3 Partij-organisatie	217.400	67.120
4 Internationale betrekkingen	206.500	125.976
5 Voorlichting en publiciteit	1.651.700	1.946.530
6 Verkiezingsfonds	680.500	710.767
7 Projecten	217.000	379.961
8 Gewesten en afdelingen	2.337.000	2.352.121
9 Instellingen	2.025.200	1.965.263
	<u>7.335.300</u>	<u>7.547.738</u>
<i>Diversen</i>		
10 Overige uitgaven/onvoorzien	50.000	104.763
	<u>50.000</u>	<u>104.763</u>
Nadelig saldo	(184.400)	(437.203)
	<u>11.406.300</u>	<u>11.772.937</u>

TOELICHTING BALANS

f

Kas en bankrekeningen

Kas	3.916
Postbank, girorekening 18218	557.982
Postbank, girorekening 130095	5.509
Postbank, girorekening 2590	3.927
Postbank, girorekening 30624	14.541
Postbank, girorekening 3934400	500
Postbank, girorekening 3758684	500
Postbank, girorekening 3479700	1.194
Postbank, girorekening 2882	500
Postbank, girorekening 451963	525
Postbank, girorekening 230000	10.315
Postbank, girorekening 315193	499
Postbank, girorekening 7554	13.712
Postbank, girorekening 7558	480
Hollandsche Koopmansbank 63 50 11 778	337.026
Hollandsche Koopmansbank 63 50 12 677	1.893
	<hr/>
	953.019
	<hr/> <hr/>

Depositorekeningen

Hollandsche Koopmansbank, tot 24 januari 1994 (5,5%)	800.000
Algemene Spaarbank Nederland, fondsenbeleggingsrekening (6%)	22.500
	<hr/>
	822.500
	<hr/> <hr/>

Afdelingen en gewesten

• Afdelingen	94.820
Dit betreft voornamelijk door afdelingen te betalen doorberekend verkiezingsmateriaal.	
• Gewesten	218.025
Dit betreft voornamelijk aan de gewesten betaalde voorschotten op de contributie	
	<hr/>
	312.845
	<hr/> <hr/>

	<i>f</i>
<i>Debiteuren</i>	<u>299.922</u>
Betreft vorderingen op grond van diverse doorberekende kosten en diverse declaraties.	
<i>Rekeningen-courant instellingen (te vorderen)</i>	
Evert Vermeer Stichting	207.865
Stichting Alfred Mozer	350.796
Stichting Opleidingsinstituut Partij van de Arbeid	64.859
Stichting Het Thiele Wibautfonds	35.005
	<u>658.525</u>
<i>Diverse vorderingen en vooruitbetaald</i>	
Subsidie radio- en tv-uitzendingen	95.374
Te vorderen rente	248.194
GAK	200.471
Voorraad brochures	94.430
Voorraad verkiezings- en ledenwerfmateriaal	69.408
Contributie-ontvangsten	52.447
Stichting Ondersteuning Tweede-Kamerfractie	34.540
Leningen en voorschotten	61.940
Bijdragen projecten	13.834
Honoraria	10.200
Bijdrage campagnehandboek	10.000
Vooruitbetaalde kosten ledenwerfcampagne	13.351
Te vorderen legaten	13.350
Te vorderen ziekgeld	8.735
PTT, depotbedrag	27.175
Bankgarantie inzake huur pand Den Haag	5.000
Vooruitbetaalde kosten Stuurgroep Den Haag	8.686
Vooruitbetaalde bureaunkosten	16.721
Vooruitbetaalde huisvestingskosten	12.262
Te vorderen premies collectieve ziektekostenverzekeringen	7.490
Vooruitbetaalde computerkosten	2.491
Vooruitbetaalde organisatiekosten	4.265
Vooruitbetaalde kosten ledenblad 'Pro'	3.000
Vooruitbetaalde kosten partijprojecten	4.450
Diversen	12.726
	<u>1.030.540</u>

f

Effecten

f 1.000.000 7,5% Medium Term Notes BNG, ad 94,10%	941.000
f 500 4% Lening Stichting Fonds voor bedrijven van vrouwen	<u>500</u>
	<u>941.500</u>

De Medium Term Notes BNG hebben geen beursnotering.
Het verschil tussen de aankoopwaarde (89,861%) op 21 maart 1990 en de aflossingswaarde (100%) op 1 april 1999 wordt lineair verdeeld over de looptijd.
De balanswaarde op 31 december 1993 is 94,1%.
De opwaardering per jaar wordt verantwoord onder de rentebaten.
De lening Stichting Fonds voor bedrijven van vrouwen is gewaardeerd tegen nominale waarde.
Van deze lening vond in het verslagjaar geen aflossing plaats.

f

Onderhandse geldlening

1.500.000

Dit betreft een onderhandse geldlening verstrekt aan de N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten te 's-Gravenhage, aankoopkoers 100%.
De aflossing zal geschieden op 8 oktober 1999 ineens.
Vervroegde aflossing is niet mogelijk, de jaarlijkse rente bedraagt 7,7%.
Waardering geschiedt tegen de nominale waarde.

Pand Nicolaas Witsenkade, Amsterdam

Balanswaarde gebouwen op 1 januari 1993	3.450.000
Af: verkoop pand Nicolaas Witsenstraat 19	<u>(450.000)</u>
	<u>3.000.000</u>

Het pand is gewaardeerd op de benaderde waarde in eigen gebruik.
Op deze boekwaarde wordt niet afgeschreven.
Een gedeelte van het gebouwencomplex, het pand Nicolaas Witsenstraat 19, werd in de loop van 1993 verkocht. De opbrengst was als volgt:

Getaxeerde verkoopwaarde pand Nicolaas Witsenstraat 19	450.000
Opbrengst verkochte pand	<u>(457.265)</u>
Opbrengst gebracht ten gunste van het kapitaal	<u>(7.265)</u>

	<i>f</i>
<i>Inventaris en apparatuur</i>	<u>p.m.</u>
De aanwezige inventaris en apparatuur wordt pro memorie opgenomen. Alle aanschaffingen worden ten laste van de voorziening aanschaf apparatuur en inventaris gebracht.	
<i>Crediteuren</i>	<u>1.582.453</u>
Betreft voornamelijk schulden wegens geleverde materialen en diensten.	
<i>Afdelingen</i>	<u>79.490</u>
Betreft het restant van het aan de afdelingen verschuldigde contributie-aandeel.	
<i>Rekeningen-courant instellingen (verschuldigd)</i>	
Stichting Fonds Bijzondere Publikaties	873.944
Dr. Wiardi Beckman Stichting	72.937
Stichting Politiek Jongerenwerk in de Partij van de Arbeid	7.413
	<u>954.294</u>
<i>Diverse schulden en vooruitontvangen</i>	
Reaal, inzake pensioenen	83.229
Komite Zuid-Afrika, inzamelingsaktie	62.641
Accountantskosten	51.175
Leningen o/g	22.500
Bureaunkosten	23.679
Huisvestingskosten	9.847
Salariskosten	11.818
Borg, inzake huurpand Den Haag	5.000
Personeelspot	11.896
Incassokosten	2.002
F. Rottenbergfonds	9.244
Diversen	5.374
Transporteren	<u>298.405</u>

	f	f
<i>Voorziening bijzondere verplichtingen personeel</i>		
Voorziening op 1 januari 1993		160.781
Bij: gereserveerd ten laste van exploitatie 1993		50.000
Nagekomen uitkeringen		10.459
		<u>221.240</u>
Af: aanvullingen WAO-uitkeringen	71.781	
Betalingen inzake malus-regeling	13.269	
	<u>85.050</u>	
Stand op 31 december 1993		<u>136.190</u>

Deze voorziening is bestemd voor verplichtingen uit de CAO ten aanzien van degenen die een WAO-uitkering genieten of genoten hebben.

Voorziening apparatuur en inventaris

Voorziening op 1 januari 1993		172.347
Bij: doorberekend in 1993:		
• bureaunkosten	28.245	
• huisvestingskosten	51.965	
• organisatiekosten	126.591	
		<u>206.801</u>
Af: onttrokken in verband met aanschaffingen en onderhoud volgens navolgende specificatie		379.148
		<u>300.730</u>
Stand op 31 december 1993		<u>78.418</u>

De voorziening is bestemd voor de kosten van automatisering alsmede de aanschaf van diverse apparatuur en inventaris en voor het onderhoud van de aangeschafte computerapparatuur.

Specificatie bestedingen uit voorziening apparatuur en inventaris

	<i>f</i>
Kosten automatisering	
• Trendsoft inzake software ledenadministratie	92.925
• Personal computers en printers	48.403
• Overige apparatuur	30.844
	<hr/> 172.172
• Af: verkochte p.c.'s	16.116
	<hr/> 156.056
	(a)
Aanschaffingen en onderhoud	
• 1 Golf GTI GD-BH-89, inclusief telefoon en radio	56.092
• Keukeninventaris	26.687
• Meubilair	29.062
• Goederenlift papierkelder	8.695
• Vouwmaschine	8.219
• Fax-apparatuur	6.166
• Overige inventaris en apparatuur	17.566
	<hr/> 152.487
• Af: uitkeringen inzake beschadigde en gestolen goederen en diverse verkopen	7.813
	<hr/> 144.674
	(b)
Totaal gebracht ten laste van voorziening	(a + b) <hr/> <hr/> 300.730

Voorziening onderhoud pand

Voorziening op 1 januari 1993	761.884
Bij: gereserveerd ten laste van de exploitatie	74.900
	<hr/> 836.784
Af: kosten verbouwing balie, entree	180.847
Kosten schilderwerk en vloerbedekking	189.646
Werkzaamheden kantine, postkamer en toilettengroep begane grond	72.708
Verbouwing vergaderzaal	25.251
Renovatie badkamer conciërgewoning	12.296
Zonwering	27.525
Kosten afsluiting met pand Nicolaas Witsenstraat 19	10.742
Vernieuwing elektriciteit	45.578
Begeleiding verbouwingen en interne verhuizing	122.796
	<hr/> 687.389
Transporteren	836.784

		<i>f</i>	<i>f</i>
Transport		687.389	836.784
Overige kosten diverse verbouwingen		39.880	
Regulier onderhoud		8.868	
		<hr/>	
		736.137	
Af: uitkering inzake beschadigingen en diverse doorberekeningen		8.210	
		<hr/>	
			727.927
			<hr/>
Voorziening op 31 december 1993			108.857
			<hr/>
			<hr/>
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Voorziening reorganisatie</i>			
Stand op 1 januari 1993			1.216.000
Af: uitkeringen personeel:			
• Salarissen	354.850		
• Sociale lasten	60.647		
• Pensioenlasten	70.217		
	<hr/>		
	485.714		
Minus ontvangen ziekengeld/WAO	(47.065)		
	<hr/>		
		438.649	
• Aanvullingen salaris personeel	199.389		
Af: uitkering GAK	46.091		
	<hr/>		
		153.298	
Kosten begeleiding personeel		18.525	
Afkoopsom gegarandeerde uren oud-personeelslid		41.947	
Her- en bijscholing		11.211	
Koopsom lijfrentepolis		46.962	
Overige kosten		2.865	
		<hr/>	
			713.457
			<hr/>
			502.543
Benodigd op 31 december 1993			485.000
			<hr/>
Gebracht ten gunste van het kapitaal			17.543
			<hr/>
			<hr/>

f

Verkiezingsfonds

Stand op 1 januari 1993	1.418.798
Bij: begrote bijdrage Partij van de Arbeid	680.500
Meer opbrengst contributies CLB 1993	30.267
Bijdrage uit spaarfonds inzake gemeenteraadsverkiezingen	200.000
Doorberekend verkiezingsmateriaal	198.777
Inzamelingsactie	41.091
Bijdrage Anne Vondeling Stichting inzake maandagavondbijekomsten	50.000
Individuele bijdragen	7.981
	<hr/>
	2.627.414
Af: terugbetaalde contributies CLB 1992	(85.175)
	<hr/>
	2.542.239
Af: vooruitbetaalde kosten zgn. drie-in-één-campagne verkiezingen 1994	847.045
	<hr/>
	<u>1.695.194</u>

f

Spaarfonds afdelingen

Stand op 1 januari 1993	1.357.812
Bij: gereserveerd uit contributie-opbrengsten (4,5%)	386.443
Rentevergoeding 1993	83.814
	<hr/>
	1.828.069
Af: uitkeringen afdelingen inzake gemeenteraadsverkiezingen	1.290.519
Uitkeringen inzake deelraadsverkiezingen	107.040
Uitkeringen inzake herindeling gemeenten	19.266
Dotatie verkiezingscampagne	200.000
	<hr/>
	1.616.825
	<hr/>
	<u>211.244</u>

Hans Rosenbergfonds

Legaat H. Rosenberg	102.654
Bijdrage Evert Vermeer Stichting	15.000
Legaat mevrouw Luwema-Heeseman	2.000
	<hr/>
	<u>119.654</u>

Dit fonds is ingesteld op 11 februari 1994 naar aanleiding van een ontvangen legaat uit de erfenis van wijlen de heer H. Rosenberg. Het fonds is bedoeld om een deel van de ledenwerfactie te financieren.

	<i>f</i>	<i>f</i>
Kapitaal		
Vermogen op 1 januari 1993		4.433.485
Bij: vrijval teveel gereserveerde reorganisatiekosten		17.542
Boekwinst verkoop pand Nicolaas Witsenstraat 19		7.265
		<hr/> 4.458.292
Af: extra financiële steun afdelingen en gewesten	100.804	
Salariskosten derde bezoldigde bestuurder (voor specificatie zie pagina 25)	150.633	
Nadelig saldo 1993	437.203	
	<hr/>	688.640
Vermogen op 31 december 1993		<hr/> <hr/> 3.769.652

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Baten

	<i>f</i>
<i>Contributies</i>	
Ontvangen contributies	8.650.229
Af: kosten inning banken	63.606
	<u>8.586.623</u>

Betreft de in het boekjaar ontvangen contributies. De contributie-aandelen worden conform de begroting onder de lasten verantwoord.

	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>CLB-contributies</i>		
Ontvangen contributies		1.458.344
Af: kosten inning banken		17.556
		<u>1.440.788</u>

Renten

Ontvangen rente		
• Rente effecten	73.692	
Bij: jaarlijkse opwaardering Medium Term Notes	11.300	
		<u>84.992</u>
• Rente onderhandse geldlening		115.500
• Rente fondsenbeleggingsrekening		142.307
• Rente deposito's		84.457
• Rente banken		26.829
		<u>454.085</u>
Af: betaalde rente		
• Spaarfonds afdelingen	83.814	
• Stichting Fonds Bijzondere Publikaties	54.165	
• Overige rente, per saldo	681	
		<u>138.660</u>
		<u>315.425</u>

	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Exploitatie gebouw</i>		
Berekende huur van het pand Nicolaas Witsenkade 30 aan Partij van de Arbeid en neveninstellingen		303.800
Af: exploitatiekosten pand:		
• toevoeging voorziening onderhoud pand	74.900	
• belastingen	11.766	
• verzekeringen	6.528	
• overige exploitatiekosten	1.977	
	<hr/>	95.171
		<hr/> <hr/> 208.629
<i>Ledenblad</i>		
Bijdrage Anne Vondeling Stichting		68.750
Bijdrage Centrum voor Lokaal Bestuur		10.000
Advertentie-opbrengsten		5.000
Abonnementen, losse verkoop		8.842
Doorberekend aan campagne		95.900
		<hr/> <hr/> 188.492
<i>Subsidie radio- en tv-uitzendingen</i>		
Televisie-uitzendingen		78.946
Radio-uitzendingen		16.428
		<hr/> <hr/> 95.374
<i>Doorberekeningen</i>		
Dr. Wiardi Beckman Stichting		203.000
Centrum voor Lokaal Bestuur		90.000
Evert Vermeer Stichting		90.000
Opleidingsinstituut Partij van de Arbeid		135.000
Stichting Politiek Jongerenwerk Partij van de Arbeid		68.000
		<hr/> <hr/> 586.000

Dit betreft de doorberekeningen aan de instellingen voor het beslag op het service-apparaat van de Partij van de Arbeid. Deze doorberekeningen zijn verdisconteerd in de bijdrage van de Partij van de Arbeid aan die neveninstellingen.

	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Diversen</i>		
Doorberekende administratiekosten:		
• Stichting Ondersteuning Tweede-Kamerfractie	9.240	
• Diverse gewesten	1.680	
	<hr/>	10.920
Overige opbrengsten		7.236
		<hr/>
		<u>18.156</u>

Onttrekking kapitaal

Dit betreft de salariskosten en de onkostenvergoeding van de derde bezoldigde bestuurder.

Salaris	103.981
Sociale lasten	12.685
Pensioenpremie	12.251
Kostenvergoeding	19.200
Overige kosten	2.516
	<hr/>
	<u>150.633</u>

Lasten

Salarissen en sociale lasten

Bezoldigde bestuurders	414.010
Directeur	118.573
Stuurgroep Den Haag	315.971
Bestuurs- en bureausecretariaat	397.356
Voorlichting	326.416
Maatschappelijke betrekkingen	487.652
Personeel en organisatie	141.674
Administratie en automatisering	659.989
Centrale algemene dienst	347.418
	<hr/>
	<u>3.209.059</u>

	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Overige kosten</i>		
Huisvesting		318.398
Bureaunkosten		
• Reservering en onderhoud apparatuur	108.130	
• Telefoon	77.848	
• Kantoorbehoeften	29.649	
• Enveloppen	88.059	
• Porti	77.388	
• Vracht	12.011	
• Diversen	13.220	
	<hr/>	406.305
Drukkosten		116.422
Vergoedingen bezoldigde bestuursleden		88.827
Reis- en verblijfkosten medewerkers		54.125
Diverse kosten		
• Abonnementen, documentatie	14.098	
• Studiekostenvergoeding	12.500	
• Overige kosten	3.752	
	<hr/>	30.350
		<hr/> <u>1.014.427</u>
<i>Overige kosten Stuurgroep Den Haag</i>		
Huisvesting		29.085
Bureaunkosten		23.171
Autokosten		21.525
		<hr/> <u>73.781</u>
<i>Overige organisatiekosten</i>		
Computerkosten		88.202
Uitbesteding salarisadministratie		28.610
Partijauto		29.774
Accountantskosten		45.377
		<hr/> <u>191.963</u>
Transporteren		

	<i>f</i>	<i>f</i>
Transport		191.963
Overige personeelskosten:		
• Deskundigheidsbevordering	30.103	
• Personeelsdag	8.184	
• Kinderopvang	5.518	
• Kosten afscheid, jubilea	5.488	
• Diversen	9.594	
	<hr/>	58.887
Voorziening bijzondere verplichtingen personeel		50.000
Bijdrage VUT-regeling		40.000
		<hr/>
		340.850
Af: ontvangen ziekengeld		(80.478)
		<hr/>
		260.372
		<hr/> <hr/>
Activiteiten		
<i>Partijbestuur</i>		
Vergaderkosten		11.112
Vergoedingen		33.576
Brochures		5.071
Representatie		5.697
Ongevallenverzekering		1.375
Drukwerk		1.119
Overige kosten		9.170
		<hr/>
		67.120
		<hr/> <hr/>
<i>Internationale betrekkingen</i>		
Contacten zusterorganisaties		34.228
Conferenties		1.743
Lidmaatschappen:		
• Socialistische Internationale	69.414	
• Overige lidmaatschappen	20.605	
	<hr/>	90.019
Fonds Internationale Solidariteit		(14)
		<hr/>
		125.976
		<hr/> <hr/>

	f	f
<i>Voorlichting en publiciteit</i>		
Ledenactiviteiten		
• Ledenconsulent		
- Ledenconsulent salariskosten	27.072	
- Materiaal	13.733	
- Reis- en verblijfkosten	12.227	
- Bijeenkomsten	4.040	
	<hr/>	
		57.072
• Ledenwerving		
- Salariskosten	12.656	
- Inschrijfkosten	12.859	
- Kosten presentjes	6.207	
- Materiaal	50.120	
- Antwoordkaarten ledenblad 'Pro'	65.956	
- Mailing	2.901	
	<hr/>	
		150.699
• Ledenbehoud		12.393
• Donateurs		1.567
		<hr/>
Totaal kosten ledenactiviteiten	(a)	<u>221.731</u>
Ledenblad 'Pro'		
• Drukkosten, inclusief verzendklaar maken	417.545	
• Porti	272.938	
• Vormgeving	49.589	
• Foto- en tekenkosten	77.832	
• Honoraria	80.367	
	<hr/>	
	898.271	
Gepubliceerd telefonisch onderzoek	10.575	
Salariskosten	33.816	
Adresbanden	21.863	
Informatiekosten	5.875	
Overige kosten	7.921	
	<hr/>	
	(b)	<u>978.321</u>
Nieuwsbrief	(c)	<u>17.832</u>

	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Radio- en televisie-uitzendingen			
• Radio-uitzendingen		16.279	
• Televisie-uitzendingen		<u>337.168</u>	
		(d)	<u>353.447</u>
Onderzoek en reportage			
• Algemeen kiezersonderzoek		33.324	
• Kiezersonderzoek		39.950	
• Kwaliteitsonderzoek		29.375	
• 1 mei onderzoek		14.100	
• PEP		27.405	
• Onderzoek verkiezingsleus Noord-Brabant		11.750	
• Overige onderzoekskosten		<u>7.678</u>	
		163.582	
• Af: bijdrage Anne Vondeling Stichting	10.413		
Tweede Kamerfractie	<u>16.662</u>		
		(27.075)	
		(e)	<u>136.507</u>
Vrouwenactiviteiten			
• Rooie Vrouwenmagazine:			
- Drukkosten inclusief verzendklaar maken		36.601	
- Porti		5.705	
- Honorarium		15.800	
- Vormgeving, foto's en tekeningen		10.627	
- Overige kosten		<u>10.391</u>	
		79.124	
Af: abonnementsgelden	40.806		
Overige opbrengsten	<u>2.445</u>		
		(43.251)	
			35.873
• Werkgroepen			3.208
• Internationaal contact			16.549
• Bestuursweekend			6.858
• Vergaderkosten landelijk bestuur			4.634
• Netwerk gewesten			<u>4.464</u>
Transporteren			71.586

	<i>f</i>	<i>f</i>
Transport		71.586
• Bijeenkomsten:		
- Conferentie 'zorg'	20.035	
- Conferentie 'brunch'	5.895	
- Minisymposium	9.949	
- Conferentie leefstijlen	3.119	
- Overige bijeenkomsten	118	
	<hr/>	
		39.116
• Landelijk bestuur		27.412
• Kosten nieuw logo		5.091
• Salarissen en sociale lasten		39.607
• Overige kosten		18.882
		<hr/>
	(f)	<u>201.694</u>
Diversen		
• Kosten diverse materialen	65.410	
• Kosten brochures	30.380	
• Kosten verzending informatiemateriaal	4.023	
	<hr/>	
		99.813
• Af: opbrengst diverse materialen en brochures	62.815	
	<hr/>	
	(g)	<u>36.998</u>
 <i>Recapitulatie voorlichting en publiciteit</i>		
Ledenactiviteiten	(a)	221.731
Ledenblad 'Pro'	(b)	978.321
Nieuwsbrief	(c)	17.832
Radio- en televisie-uitzendingen	(d)	353.447
Onderzoek en reportage	(e)	136.507
Vrouwenactiviteiten	(f)	201.694
Diversen	(g)	36.998
		<hr/>
		<u>1.946.530</u>

	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Projecten</i>		
Briefings		43.931
Partij van de Arbeid Centra		97.298
Themamanifestaties		33.422
Kennisfestival 1 en 2 mei		309.609
Bijeenkomsten Henri Polak Huis		56.124
J.M. den Uyl - lezing		18.726
Stichting De Mei		10.000
Ritzendebatten		16.483
Overige		26.123
		<hr/> 611.716
Af: diverse bijdragen:		
• Gewesten	84.074	
• Jonge socialisten	25.204	
• Anne Vondeling Stichting	13.921	
• Dr. Wiardi Beckman Stichting	5.535	
• Stichting Opleidingsinstituut Partij van de Arbeid	5.655	
	<hr/> 134.389	
Af: bijdragen Kennisfestival 1 en 2 mei:		
• Centrum voor Lokaal Bestuur	15.000	
• Evert Vermeer Stichting	15.000	
• Socialistische fractie Europees Parlement	35.000	
• Reaal	5.000	
• Entreegelden en consumpties	27.366	
	<hr/> 97.366	
Totaal bijdragen		<hr/> (231.755)
		<hr/> 379.961
<i>Gewesten en afdelingen</i>		
Gewesten:		
• Contributie-aandeel per lid		980.234
• Activiteitenpot afdelingen		238.290
		<hr/> 1.218.524
Afdelingen		747.154
Spaarfonds afdelingen		386.443
		<hr/> 2.352.121

	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Instellingen</i>		
Betreft de bijdragen aan:		
• Dr. Wiardi Beckman Stichting		312.300
• Centrum voor Lokaal Bestuur		992.833
• Evert Vermeer Stichting		163.800
• Stichting Opleidingsinstituut Partij van de Arbeid		355.830
• Jonge Socialisten		140.500
		<u>1.965.263</u>
<i>Overige uitgaven/onvoorzien</i>		
Kosten statuten en huishoudelijk reglement		32.549
Juridische en overige adviezen		9.653
Bijdrage festival Lokaal Bestuur		6.094
Kosten brief leden afdelingen Amsterdam		5.318
Overige		21.428
		<u>75.042</u>
Af: opbrengst retour commissie		(12.260)
		<u>62.782</u>
Nagekomen lasten:		
• Advertentiekosten voorlichter	5.142	
• Diverse conferenties	2.817	
• Overige nagekomen lasten	4.257	
	<u>12.216</u>	
Nagekomen baten:		
• Afwikkeling pensioenen 1992	10.426	
• Overige nagekomen baten	2.180	
	<u>12.606</u>	
Per saldo baten		(390)
Commissies:		
• Ombudswerk	15.135	
• Ouderenbeleid	12.584	
• Milieu en energie	5.530	
• Overige commissies	7.351	
	<u>40.600</u>	
Overgangskosten automatisering administratie		1.771
		<u>104.763</u>